

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

61. koosolek.

22. mail 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. A. Jõeääre, J. Piiskar'i ja O. Gustavson'i arupärimise-ettepanek Hariduse- ja sotsiaalministrile ministriabi A. Mõttus'e ülesastumise puhul ja Hariduse- ja sotsiaalministri vastamine arupärimisele.
5. ja 7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele linnavolikogude Eesti tööliste partei j.n.e. rühmade likvideerimise kohta.
6. Järgmise koosoleku määramine.
7. Sisupunkt 5. järg.

Koosoleku avab esimene abiesimees
M. Martna kell 10.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

1. Päevakorra täiendamine.

M. Juhkami (tõer) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:
1. kaubalaeva teki juht- ja meeskonna sõidu seaduse täiendamise seaduse üldkomisjoni;

2. Narva jõe veejõu töölerakendamiseks tarvilikkude maa-alade ja päraldiste sundvõõrandamise seaduse üldkomisjoni;

3. omavalitsuste maaga varustamise seaduse maakomisjoni ja omavalitsuse komisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:
rahaasjanduse komisjoni J. Vilms'i asemele O. Kask (tõer);
riigi majapidamise aruande komisjoni M. Juhkami asemele O. Kask (tõer);
Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni O. Kask (tõer).

4. A. Jõeääre, J. Piiskar'i ja O. Gustavson'i arupärimise-ettepanek Hariduse- ja sotsiaalministrile ministriabi A. Mõttus'e ülesastumise puhul ja Hariduse- ja sotsiaalministri vastamine arupärimisele.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„5. mail s. a. kõrvaldas härra ministri abi A. Mõttus, vastupidi senimaksnud korrale, hoolekandenõukogu koosolekult omavalitsuste hoolekande osakondade juhatajad, seletusega, et ministrid ei sallivat nende osavõttu. L. Johanson, ministriks olles, öelnud koguni, et omavalitsuste esindajad „tuleksid piitsaga minema peksta“.

Kui seletati, et endine minister L. Johanson midagi sellesarnast kunagi polnud öelnud, püüdis ministri abi ennast vabandada sellega, et tema olla „nalja teinud“. Kas ka seletus praeguse ministri kohta samasugune naljategemine oli, ei ole arupärijatele teada.

Meie loeme säärase naljategemise sündmatuks ja sarnaste teadete levitamise omavalitsuse tegelaste hulgas lubamatuks.

Härra minister, kelle poole selles asjas ametlikult pöörati, ei ole seni tarvilikuks arvanud mingeid samme astuda.

Palume härra Hariduse- ja sotsiaalministrit vastata järgmistele küsimistele:

1) Kas minister on arvamisel, et omavalitsuse asutuste esindajate osavõtt sõnaõigusega hoolekandenõukogu koosolekutest soovimatu on, või on ministri abi sarnase seletusega tema kulul nalja teinud?

2) Kas minister pooldab naljategemist hoolekandenõukogu koosolekutel ministrite arvel, kui mitte, siis missuguseid abinõusid kavatses tema tarvitusele võtta korra jala-seadmiseks?

Tallinnas, 20. mail 1930.

A. Jõeäär. J. Piiskar. O. Gustavson.“)

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Isevalitsuslikust korrast pärit mõtteilmaga inimesed ei suuda kuidagi aru saada sellest, kuidas riiki võib juhtida rahvaga koos töötades. Nad ei suuda kuidagi harjuda mõttega, et endise hiilgava majesteedi on asendanud harilik hall igapäevane inimene, olgugi, et sellel igapäevasel inimesel mõistust ja arusaamist rohkem, kui õndsas tsaaril seda oli. Kodanikke, kui neil tegemist ametiasutustega,

koheldakse sagedasti nii, kui endise paruni kubjas seda mõisa teomeestega endale harjunud oli lubama. Mida väikesem ametnik, seda kõrgim on sagedasti ümberkäimine. Kuid igal asjal on siiski oma piir, ja piitsaga ähvardamist ei ole seni kuulda olnud, ka mitte endiste kubjaste ning opmannide järeletulijate ning mõtteosaliste poolt.

Käesolev arupärimine puudutab aga selles suhtes ennekuulmatut lugu. Tegemist on ühelt poolt mitte mõne väikesema ametnikuga, vaid kõrgema võimukandjaga, ministri abiga, kes akadeemilise haridusega, kannab doktori tiitlit, ja kannatav pool on ei keegi muu, kui kõrgemate omavalitsuseüksuste, maa- ja linnavalitsuste liikmed üle kogu Eesti Vabariigi.

Põhiseaduse järgi on omavalitsused riigivõimu teostajad. Nemad on kohapealsete hädadega ja puudustega palju lähemalt tuttavad, kui seda on keskasutused. Loomulik oleks, et keskvalitsus peaks kõige lähedamat sidet omavalitsustega, maavalitsustega, linnavalitsustega ja töötaks nendega käsikäes.

See on tarvilik iga seaduse elluviimisel, eriti Hoolekande seaduse, kus riigi ja omavalitsuste teotsemise piirid mitte ainult lähedalt kokku ei puutu, vaid sagedasti ühte sulavad.

Hoolekande asutusena on ellu kutsutud hoolekandenõukogu, tema ülesanded on muu seas — ma ei hakka kõiki üles lugema — järgmised: § 187. p. 2. põhjal vaatab ta läbi üleriikliku hoolekande kava, teeb soovivaldusi ja otsib abinõusid hoolekande tegevuse ühtlustamiseks; p. 3. järgi astub samme riigi, omavalitsuste ja eraorganisatsioonide hoolekande tegevuse kokkukõlla viimiseks. Punkt 6. järgi arutab abiandmise määru si puudustkannatavaile lasterikastele perekondadele. Nende määruste elluviimine on maa- ja linnavalitsuste ülesanne. Lõpuks p. 7. järgi teeb ettepanekuid riigi poolt omavalitsustele ja eraorganisatsioonidele määratud hoolekande summade jaotamiseks. Sellest selgub, et iga omavalitsus on kõige lähemalt huvitatud hoolekandenõukogu tegevusest. Selles nõukogus on esindatud kolm linna, kolm maakonda, üks alev ja üks vald oma esindajate kaudu, keda valivad omavalitsuste liidud. Hoolekande seaduse järgi on lubatud sõnaõigusega osa võtta hoolekandenõukogust ka vastavate organisatsioonide esindajatel. Peale selle on õigus tööhoolekandeministril kutsuda nõukogust osa võtma ka teisi asjatundvaid isikuid. Ja ma arvan, et hoolekande osakondade juhatajatel, isikuil, kellel hoolekande alal kõige

rohkem kogemusi, kes mitmed aastad hoolekande alal teotsenud, oleks täielik õigus sõnaõigusega hoolekandenõukogu koosolekuist osa võtta. Kuid käesoleval aastal, kui hoolekandenõukogu oma koosolekut pidas, pandi maksma teistsugune kord, ja keelati omavalitsuste hoolekande osakondade juhatajaile sõnaõigusega osavõtmine. Ja nüüd küsime, missugune põhjendus sääraseks keeluks ette toodi. See põhjendus iseloomustab selle põhjenduse ettetoajat, ja veel rohkem, iseloomustab seda erakonda, kuhu see härra kuulub, ning tuletab meelde piiblist tuttavaks saanud kirjeldust, kuidas Adam omalajal Paradiisi aias ütles, et endalt süüdi ära veeretada: naine, kelle sa mulle andsid, võttis õuna puust, andis mulle, ja mina sõin. Siin pidi naise ossa minister tulema, kelle kohta öeldi, et minister ei sallivat hoolekande osakondade juhatajaid, ja seetõttu kõrvaldatakse nad sealt. Mina ei tea, kas härra minister ise sellest koosolekust osa võttis, ma arvan vist mitte. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Kui Teie seadust tunnete, siis Teie teate, mis ta pidi tegema, ärge vilistage.) Mina ei tea, kas ta osa võttis, tema on küll hoolekandenõukogu esimees, aga kuulda ei ole olnud, et minister ise oleks säärast arvamist avaldanud, et ta ei soovi nende osavõttu. Kui see tema arvamine oleks olnud, siis oleks ta võinud seda ise väljendada, ja ministri abi ei ole veel ise minister, ta oleks võinud sallida seda osavõttu. Kuid härra ministri abi, kes nähtavasti vist ise pooldas säärast talituseviisi, mida ta väljendas, ei julgenud seda oma nimel öelda, et omavalitsuste esindajad tulevad piitsaga minema peksta, vaid tegi säärase avalduse endise Töö- ja hoolekandeministri Johanson'i nimel, ja seega tabas ta kaht kärbest ühe hoobiga. Esiteks ütles ta näkku ära neile omavalitsuste tegelastele, et need tuleksid piitsaga ära kihutada, nemad kuulsid selle arvamise ära oma osavõtmise kohta, ja teiseks anti ka endisele sotsialistlikule ministrile kabjahoop, sest kui isegi tema, kes ju peaks eriti demokraatiat kaitsma ja omavalitsustest lugu pidama, kui tema lubab piitsa anda, mis siis arvata teistest ministritest.

Kõikide pattude, olematute ja olemasolevate, sotsialistide kaela ladumine, see on selle erakonna haigus, kuhu kuulub härra ministri abi. Ja see haigus on härra Riigivanema kaudu isegi Vabariigi Valitsusele viimasel ajal külge hakanud.

J u h a t a j a: Ma palun Vabariigi Valitsuse kohta mitte haavavalt öelda.

A. Jõeäär (stp): Mina toon näiteks küsimuse, mida esitasin Vabariigi Valitsusele sõjakahjude ja hoiukassasummade omanikkudele tasumaksimise asjus. (K. Baars, tõer: See oli ammu juba otsustatud.) Mina küsisin, mida kavatseb praegune Vabariigi Valitsus teha tasu maksimiseks. See küsimus huvitab väga paljusid meie kodanikke, aga Vabariigi Valitsus ei vastanud sõnagi sellele küsimisele, mida ta kavatseb teha, vaid vastas, et see on ammu Riigikogu poolt otsustatud, ja sotsialist Vain oli selle seaduseelnõu tagasilükkamisel komisjoni aruandja. See oli vastus. (K. Baars, tõer: Kui sotsialistid raha muretsesid, siis võiks maksta.) Ministri abi seletus oli sedavõrt uskumatu, et asuti selgitamisele, kas tõepoolest sotsialistlik minister säärast väljendust on tarvitanud, ja kui selgitati, et seal keegi teine sadistlikke kalduvusi piitsa tarvitamise suhtes on endise ministri arvele kirjutanud, siis ei jäänud muud järele, kui seletada, et kõik see asi olnud nali, millest aga lihtsameelsed hoolekandeklassi juhatajad aru ei saanud. See on igatahes üks ministriabilik ja akadeemiline nali.

Kui mõni pikanäpumees varguselt tabamisel seletab, et ta ainult naljapäraselt mõne võõra asja tasku pannud, (K. Baars, tõer: Küll on võrdlus.) siis ei usu harilikult keegi niisugust seletust.

Siin on riisunud rohkem kui varanduslik väärtus ja on rüvetatud endise ministri ausat nime, kui temale niisugused sõnad suhu pandud, mida häbenema peaks mitte ainult vabariigi kõrgem võimuteostaja, minister, vaid iga aus ja enesest lugupidav kodanik, kui ta neid sõnu oleks tarvitanud.

Tulla ütlema, et säärasel kombel on naljatatud, — ma ei taha siin õiget sõna tarvitada, — on minu arvates lubamatu. Katsugu kuskil kultuurriigis mõni ministri abi endise ministri kulul sääraseid nalju teha. Ta ei püsiks pärast seda päevagi enam sellel kõrgel kohal. Meil aga arvatakse, et elame Aasias. Ministri abi ei kõsagi, ja minister paneb sellekohase ametliku ettekande akti, ilma et ta mingeid korraldusi teeks.

Meie saame aru, et iga inimene on ikkagi ainult inimene, ja et igal inimesel on omad arusaadavad ja vabandatavad põhjused. Vastutuserikkal ministri abi kohal töötamine vajab inimeselt, kes oma kohuseid korralikult täidab, täit tööjõudu. Kui erakond koormab seda inimest teiste raskustega, nõuab, et ta peab ka veel Riigikogu liikme kohuseid täitma, (K. Baars, tõer: See on pinnaks silmas või?) kui ühelt

inimeselt, kellel on ühe inimese jõud, nõutakse kahe inimese tööd, siis iseenesest mõistetav, et see peab lõpuks teatud mõju avaldama. Kui siinjuures samal härral on ka teised ülesanded, mis ta tööjõudu nõuavad, siis on tema seisukord ja ta närvilikkus seletatav. Ka kõige tugevamate närvidega inimene ei pea kaua vastu säärasele ületöötamisele. Minu arvates on selle erakonna poolt kõigesuurem ülekohus oma liikmetega nii ümber käia, eriti selle erakonna poolt, kes nii väga hoolitseb teiste erakondade liikmete eest, et need endid ülevaruse tööga ei tapaks. Sellele sai rajatud omal ajal valimiseelne kihutus tööerakonna poolt, ja kui kellelgi lendlehti järele on, mis siis laiali laotati, võib sealt leida erilisi pärleid, millega seni ükski erakond maha ei ole saanud. Ja seepärast, ma ütlen, on tõepoolest raske aru saada, mispärast oma inimesi nii väga nuheldakse ja neid asetatakse säärasesse seisukorda, et lõpuks ei ole imestada, kui nad tasakaalust välja satuvad ja unustavad, et meil piitsa tarvitamise aeg möödab. Minu arvates oleks viimne aeg samme astuda selleks, et seda asja niikaugemale ei lastaks minna, et tuleksid need abinõud tarvitada isiku enda vastu, mida ta ütles vaja olema tarvitada omavalitsuste tegelaste vastu. Sellel, mis olnud, ei ole aga ainult naljategemise iseloom, vaid sellel on olnud tõsised tagajärjed, sest omavalitsuste hoolekandeklassi juhatajad on kõrvaldatud. See pole nali, vaid sündinud asi. Seepärast arvavad arupärijad endil olema küllalisi põhjusi, esineda arupärimisega, mis Riigikogu liikmetele kätte saadetud. Arupärijate nimel panen ette arupärimine vastu võtta.

Arupärimine võetakse vastu 26 Riigikogu liikme toetusel.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Riigikogu liikmete Jõeääre, Gustavson'i ja Piiskar'i arupärimisele vastates on mul au järgmist seletada. Hoolekandeklassi seaduse § 184. ja 185. ettenähtud hoolekandenõukogu koosolek oli kokku kutsutud ministeeriumi ruumidesse 5. maiks s. a. kell 10 hommikul. 28. aprillil s. a. esines hoolekandeklassi inspektor ministri abile kirjaliku ettekandega koosolekusse puutuvas asjus, kusjuures ettekande p. 2. öeldakse: „Hariduse- ja sotsiaalministril ja hoolekandenõukogul on õigus § 186. põhjal sõnaõigusega osa võtma kutsuda hoolekandenõukogu koosolekule vastavate organisatsioonide esindajaid ja teisi asjatundjaid isikuid“. Oleks soovitatav selles küsimuses vast praegu otsustada 1) keda tuleks väljastpoolt kut-

suda osa võtma, ja 2) kas omavalitsuste tegelased, kes pole vastavate liitude poolt valitud, saaksid osa võtta.

Tutvudes nõukogu koosoleku päeva-korra juurde kuuluva materjaliga, leidsin, et seal ei ole küsimusi, mis nõuaksid väljastpoolt asjatundjate kutsumist nõukogu koosolekule, seepärast otsustasin, et käesoleval korral ei ole tarvidust kedagi sõnaõigusega koosolekust osa võtma kutsuda. Selle otsuse on ministri abi samal päeval vastava resolutsiooniga teatavaks teinud hoolekande inspektorile. Nõukogu koosoleku päeva hommikul 5. mail olid aga siiski ilma kutsumata ministrieriumi ruumidesse ilmunud... (A. Jõeäär, stp: Missugune häbematus!) proua Ostra-Oinas — Tallinnast ja härrad Küstner — Pärnust, Kala — Valgast, Metsatalu — Narvast ning Neps — Kuressaarest, kellest mõned ka hoolekande inspektori poole olid pööranud küsimisega, kas nad nõukogu koosolekust osa võtta võivad, ning kellele hoolekande inspektor ülaltähendatud minu seisukoha teatavaks oli teinud. Kuna Hoolekande seaduse § 186 näeb ette, et nõukogu koosolekust sõnaõigusega osavõtu küsimuse lahendamine peale ministri kuuluda võib ka nõukogule endale, tõstsin nõukogu koosoleku algul selle küsimuse koosolekul üles ja palusin seisukohta võtta. Väljavõte nõukogu protokollist ütleb: „Küsimust läbi arutades ja silmas pidades, et nimetatud hoolekandetegelaste osavõtmine võib ebaõiglasena tunduda neile omavalitsustele, kelle tegelasi koosolekule pole ilmunud, ja et nimetatud hoolekande tegelaste osavõtmine võib mõjuda sellepärast, et ainult osa omavalitsuse tegelasi on seesuguse sooviga esinenud, ebaühtlaselt summade jaotamise peale, tunnistab hoolekandenõukogu tähendatud hoolekandetegelaste osavõtmise 5. mail 1930. a. peetud koosolekust mitte tarvilikuks ega soovitavaks“. (O. Gustavson, stp: Härra minister, kas Teie ise mõtlete neile järeldustele, mis sellest seisukohast tulevad.) Mina ei saa hoolekandenõukogule otsuseid ette kirjutada, vaid seda on nõukogu otsustanud, ja siin ei ole mul midagi selle juures parata. Nõnda et mul on oma otsuste tegemisel oma motiivid, aga ma tõin teile ette ka hoolekandenõukogu otsuse ja selle motiivid. (A. Jõeäär, stp: Teie oleksite võinud lubada, kuigi hoolekandenõukogu ei oleks lubanud.) Oleks võinud kindlasti, kuid mina olen ka sel arvamisel, lugupeetud Riigikogu liikmed, et nõukogu koosolekul võivad niiõelda kõrvaltvaatajad, või nagu siin tähendati, kontvõõrad selleks palju kaasa

aidata, et auku pähe rääkida, aga nad ei saa selleks kaasa aidata, et raha kassasse tuua. Ja kui raha vähe on, siis saab küll seesuguse mõjutamisega seda teha, et raha teatavas sihis viltu vedada, ilma et täielik määral suuremaid hädalisi rahuldada saaks. Neil asutustel, kes oma esindajaid tahtsid sinna saata, oli võimalik esitada kõiksugust materjali kirjalikult, oli võimalik terves ministrieriumi aparaadis seletusi anda täiel määral, nõnda et seega on neil kõik seaduslikud õigused kasutada olnud, ja millestki pole neid ilma jäetud. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) See on selleks ette nähtud, et kui minister või jälle hoolekandenõukogu leiab, et neil mõni küsimus siiski ei ole selge, siis on võimalik kutsuda asjatundjaid seletuste andmiseks. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Mina seda ei tea, mis kellelgi tänavu aastal või mineval aastal peas on või olnud, seepärast ei ole minul teile midagi vastata. (O. Gustavson, stp: Ega see mõte ka Teie peas enne ei olnud, see on nüüd päris kindel.) Kes mõtteid loevad, nendega ei saa ju vaielda.

Eelpool tähendatud isikutel on ministri abiga, kes nõukogu koosolekule tõttas, ministrieriumi koridoris mööda minnes mitteametlik kõnelemine olnud. (A. Jõeäär, stp: Kuidas saab ministri abiga mitteametlikult kõnelda?) Vaadake, see hea juriidiline asjatundmine, mis härra Jõeäärel on, oleks nüüd tõesti selleks heaks abinõuks, mille varal seda pähkli natuke närida, kuidas ametliku isikuga võib mitteametlikult kõnelda. (A. Jõeäär, stp: Kuidas saab minister mitteametlikult kõnelda?) Tuleb ette ka niisuguseid asju. (A. Jõeäär, stp: Kui kaks ministrit ametiasjus räägivad ametlikult, siis selgeks teha, et nad ametlikult ei rääkinud!) Sellest mitteametlikust kõnelemisest on ekslikul arusaamisel tekkinud vahejuhtumine, mis aga asjaosaliste eneste poolt kiiresti, umbes ¼ tunni jooksul, likvideeriti, nii et sellest üldse enam juttu teha ei sünniks. Koosolek läks oma-soodu edasi ministri juhtimisel, ja see vahejuhtumine koosolekusse ei puutunud. Koosolek oli lõpetatud enne, kui minule need asjad teatavaks said. Et see tõepoolest eraasi on, see on päris kindel. (J. Piiskar, stp: Kas ei saaks eraviisil.) Eraviisil seda küsimust lahendada lugupeetud Riigikogu liikmetel on igasugune vabadus, seda vabadust ei ole kitsendatud.

Sellest ministrieriumi koridoris mööda minnes asetleitud mitteametlikust ja juba likvideeritud vahejuhtumisest on kahjuks pärastpoole tehtud ministri abi ametlik

„ülesastumine“, mille arupärijad oma arupärimise-ettepanekus viinud koguni hoolekandenõukogu koosolekule. See on täielik eksitus arupärimises. (P a h e m a l t p o o l t: Tuleb välja, et see on koridori jutt.) Nii on mõndagi teist asja ekslikult ette toodud. (O. G u s t a v s o n, stp: Aga „Sakala“ küsis omalalal, kuidas saaks minister Johanson eraisikut Johanson'it lüüa?) Vastake „Sakalale“, kui seda teate.

Mis nüüd lõpuks arupärijate poolt üles seatud küsimistesse puutub, siis on esimesele neist vastus antud eelpool ettekantud hoolekandenõukogu otsusega ja teiselt poolt ministri seisukohavõtmisega, kuna II küsimise kohta pean tähendama, et hoolekandenõukogu koosolekul ei ole naljategemist ega korrarikkumist olnud. Ma ütlen üldse, et arupärijad on tahtnud kuidagi teada saada ministri suhet nalja kohta. Peaksin isiklikult enese kohta ütleva, et ma heast naljast mõnikord rõõmu tunnen, halba nalja ei salli, ja ise tõsisel asjas kunagi nalja teha ei taha. (O. G u s t a v s o n, stp: Siis soovite, et Teie kohta sedasama tehtaks.)

A. J õ e ä ä r (stp): Arupärijate nimel on mul au teatada, et me ei ole vastusega rahuldatud, ja teen ettepaneku, läbirääkimised pidada ühel järgmisel arupärimis-koosolekul.

(Riigivanem O. S t r a n d m a n: Miks mitte kohe? Lahus hääletada!)

J u h a t a j a: Ma saan aru, et endise pruugi järgi sellest teatamisest läbirääkimiste pidamise otsustamiseks küllalt on. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Kohe pidada!) On tehtud ettepanek, läbirääkimised kohe pidada.

Panen selle ettepaneku hääletamisele. (P a h e m a l t p o o l t: Niisugust ettepanekut ei ole. — Riigivanem O. S t r a n d m a n: Mina tein ettepaneku.) Härra Riigivanemalt on ettepanek, läbirääkimised kohe pidada. (H ä ä l e t a t a k s e.) E t t e p a n e k o n v a s t u v õ e t u d. (P a h e m a l t p o o l t: Aga esimene ettepanek! — Hääletamise ajal ei saa uut ettepanekut teha.)

A. J õ e ä ä r (stp): Arupärijate nimel oli mul au juba teatada, et meie säärase seletustega, mis härra minister siin ette kandis, rahuldatud ei ole. Säärane talituseviis, millist härra minister siin püüdis õigustada, ei ole meil Eesti vabariigi kestuse ajal veel aset leidnud, ja ei ole säärast talituseviisi enne ka nii kõrgelt poolt, nagu seda on härra minister, õigustatud.

Mis puutub arupärimise esimesse ossa, siis iseenesest mõista võib siin Riigikogu kas ühineda ministri seisukohaga, mille järgi ta tunnustab soovimatuks omavalitsuste tegelaste hääleõigusega osavõtmise, või võib asuda ka vastupidisele seisukohale. Minu arvates karta omavalitsuse esindusekogude liikmete poolt augu päherääkimist hoolekandenõukogu liikmeile, on säärane ebasünnis väljenduseviis omavalitsuste tegelaste kohta, mis annab ainult tunnistuse sellest, kuidas meil inimesed, kes ministritoolile sattunud, hindavad omavalitsuste tegevust. Augu päherääkimise all mõistetakse meil sääraseid talitusi, mida meie mingil põhjusel omavalitsuse esindajatest eeldada ei pruugi, esindajatest, kes rahva poolt valitud, et täita neid ülesandeid, mis põhiseadus neile paneb, täita riiklikke ülesandeid ja ka teisi ülesandeid, mis tingitud iga omavalitsuse erilistest funktsioonidest. Kujutada ette, et rahva poolt selleks valitud isikud tulevad kõrgemasse asutusse — ministeeriumi, hoolekandenõukokku — selleks, et seal nende tegevuse kohta säärast võrdlust võiks tarvitada, see on igale demokraatlikult mõtleval inimesele vastuvõetav. Kui Riigikogus leitakse, et enamuse säärase hindamisega ühineda võib, siis annab see meie rahvaesindusest väga ja väga halva tunnistuse. Niisuguse seisukoha võtab iga omavalitsuse tegelane. Kuid selles hindamises võivad arvamusid siiski lahku minna, mis puutub aga käesoleva arupärimise teise osasse, siis siin arvamiste lahkuminekut ei saa olla. Selles suhtes, et nii kõrgel ja vastutuserikkal kohal seisev riigiametnik, nagu seda on ministri abi, sääraseid väljendusi tarvitada ei tohiks, arvan, siin ei saa olla kaht arvamist. Ka ei pea paika püüde seletada, nagu ei oleks tol korral ministri abi olnud mitte ministri abi ja hoolekande osakonna juhataja mitte hoolekande osakonna juhataja, vaid olnud kaks eraisikut. Nad olid ometi kokku tulnud mitte erakorteris, vaid ministeeriumi ruumes, sest ka ruumid, mida tarvitatakse saali minemiseks, on ministeeriumi ruumid; kui ministri abi läheb sealt läbi, siis ei muutu ta ometi eraisikuks, ning kui omavalitsuse esindaja sealjuures temalt küsib, kas tal on õigus koosolekust osa võtta, siis ei muutu ta eraisikuks. (A. M õ t t u s, tõer: Seda ei ole minult küsitud.) Ja kui ministri abilt küsitakse, mis ajast saadik on uued korraldused maksma pandud, siis on see ametlik küsimine mitte eraisikult, vaid ministri abilt. Kui sellele vastatakse, et endised ministrid lubasid piitsaga omavalitsuste

esindajad välja peksta, siis leian, et selles vastuses oli tähendatud, kellega tegemist, oli öeldud, et just omavalitsuste esindajad tulevad piitsaga välja peksta, mitte aga eraisikud. (A. Mõttus, tões: Oleksite Teie kuulnud, tähtis on toon ja kuidas räägitakse. Ja kui pärast otsekohe asi selgitatakse ja likvideeritakse, siis ei ole teistel sellega enam tegemist.) Mind huvitab ka, kuidas selle likvideerimisega lugu oli.

On pööratud ministri poole Tallinna linnavalitsuse poolt ametliku kirjaga, aga siamaani vastust ei ole saadud. (A. Mõttus, tões: Vahejuhtumine on likvideeritud, mis see arupärimine veel aitab?) See ütlemine, et likvideeriti, võiks mõõduandev siis olla, kui aset oleks leidnud konflikt eraisikute vahel, need võivad likvideerida asja koha peal või vahekohtu teel, aga ametiasutuste, Tallinna linnavalitsuse ja töö-hoolekandeministeeriumi vahel ei saa likvideerida neid vahekordinii lihtsalt, et öeldakse, asi on likvideeritud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Ega hoolekandevalitsus ei tea ju kõiki eraasju, tema ei saa midagi vastata.) Tallinna linnavalitsus ei ole kirjutanud mingit erakirja, vaid see kiri, millele kirjutatud Teie resolutsioon: „Akti panna“, see kiri kannab ametlikku templi, ja meil on seni ametiasutustes ikka säärane viis valitsenud, et järelepärimistele ja kirjadele vastatakse. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Vastatakse, et ei tea midagi selles asjas.) Aga siamaani pole sedagi vastust antud, Tallinna linnavalitsus ootab vastust siamaani. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Tallinna linnapea oli ise sellel koosolekul, ta teab seda asja.) Härra minister arwab, kui linnapea oli koosolekul, et siis on linnavalitsusele sellest vastuseks küllalt. Need on kõik nii omapärased seletused, et nendega kuidagiviisi säärast talituseviisi õigustatuks lugeda ei saa, ja selle tõttu esitan mina arupärijate nimel järgmise ülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates Hariduse- ja sotsiaalministri seletused arupärimisele Hariduse- ja sotsiaalministri abi A. Mõttus'e ülesastumise puhul, avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus võtaks tarvitusele abinõud ebasündsate ülesastumiste ärahoidmiseks riigiteenijate poolt omavalitsusetegelaste ning muude kodanikkude vastu, ja läheb päevakorras edasi.“

Juhataja: Rkl. Schulbach'ilt on esitatud lihtülemineku-vormel:

„Ära kuulates Vabariigi Valitsuse

vastamise arupärimisele Hariduse- ja sotsiaalministri abi A. Mõttus'e ülesastumise puhul, läheb Riigikogu päevakorras edasi.“

O. Gustavson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud härra Hariduse- ja sotsiaalminister lõpetas oma seletuse sõnadega, et ta heast naljast oskab lugu pidada. Ta ei öelnud otsekohe, kas ta ministri abi nalja ka „heaks naljaks“ loeb, aga kui võtta arvesse ministri suhtumine üldiselt käesolevasse vahejuhtumisse, siis pole kahtlust, et härra ministri arvates see väga kordaläänud nali on. Meil, sotsialistidel, ei jää üle muud, kui härra ministri kaastundmust avaldada sel puhul.

Mina isiklikult ei oleks eeldanud, et härra hariduseminister Hünerson nõnda halvasti hindab oma eelkäijaid, et nende kohta võib ükskõik missugust nalja teha ja neisse ükskõik kuidas suhtuda. Mina arvan ennustada võima, et kui härra Hünerson'iga peaks juhtuma samasugune lugu, siis tagajärg sootu teine tuleks.

Kui tahetakse olla objektiivne, siis ei saa väita, nagu oleks käesolev juhtum täiesti eraasi eraisikute vahel. Tööerakond ja teised keskerakonnad teevad koguni näo, nagu oleksid nad piinlikult puudutatud sotsialistide taktitust talituseviisist, — nii kaugele küünib heatahtlikkus süüdlase suhtes käesolevas loos. Muidu ei olda nii heatahtlik. Tuletaksin meelde üht juhtu lähemast minevikust, kus üks raudtee jaamaülem pandi lendu sellepärast, et ta ei olnud küllalt agar nõutama tervet kupeed ühele ministriprouale, kellel oli võetud tavaline 2-se klassi pilet. Jaamaülem täitis oma kohuse, kuid see kohusetruudus sai talle saatuslikuks, ta pidi oma kohalt lendama.

Ma arvan kinnitada võima, et kogu koalitsioon ja tööerakond eriti oleksid hinnanud käesolevat vahejuhtu sootuks teisiti, kui mõni teine ametnik oleks mõnda teise erakonda kuuluva ministri kohta säärast hinnangut tarvitanud. See ametnik oleks kahtlemata sunnitud olnud oma kohalt minema. Nüüd aga, kus sotsialistide ridadesse kuuluva ministri kohta nii sündmata välja astunud, leitakse, et see olevat eriseloomuga vahejuhtumine, ja et siin ei saavat üldse tulla kaalumisele asjaomase ametniku karistamise küsimus.

Ma ei tahaks hakata käsitlema sisuliselt seda küsimust, kuivõrt vastuvõtmatu on meile Hariduse- ja sotsiaalministri uus seisukoht hoolekandenõukogu koosolekust osavõtmise suhtes. Ma tähendan vaid nõnda palju, et kui omal ajal Hoolekande seadusse

võeti vastav paragrahv, siis muidugi sel eeldusel, et omavalitsuse tegelaste osavõttu võimaldada, seejuures veendumusel olles, et säärane osavõtt ei tule hoolekande summade jagamisel asjale kahjuks, vaid kasuks. Aga ajad muutuvad, muutuvad ka ministrid, muutuvad seisukohad. Enne oli endastmõistetav, et omavalitsuste esindajad hoolekandenõukogu koosolekuist osa võtsid, nüüd aga öeldakse neile: käed eemale! Ainult siis olgu omavalitsuste esindajate osavõtt sõnaõigusega hoolekandenõukogu koosolekuist võimaldatud, kui kõik asjaosalised sellest koosolekust osa võtavad, arvab lugupeetud minister. (V a h e l h ü ü e.) Aga kas säärase nõude juures on võimalik omavalitsuse esindajail üldse osa võtta hoolekandenõukogu koosolekuist? Tarvitseb ainult ühel ilmumata jääda — ja härra ministri arvates ei ole siis teha midagi. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: See jutt läheb märgist mööda.) Kuid ma ei tahtnud seda küsimust sisuliselt käsitleda.

Härra minister rõhutas, et siin olevat tegemist erasjaga eraisikute vahel. Hoolekande osakondade esindajad pöördusid mitte eraisikutena, vaid linnavalitsuse esindajatena, mitte härra doktor Mõttus'e poole, vaid härra ministri abi Alfred Mõttus'e poole. Kui minister leiab, et ametlikuks audientsiks võib nimetada ainult seda, mis antakse ametlikus büroos, siis seab ta enese väga täbarasse seisukorda. Mul on olnud juhus isiklikult tähele panna, kuidas lugupeetud ministri enda poole on pööratud Riigikogus, ja härra minister Hünerson on siin Riigikogus inimesi vastu võtnud, ja ühelgi ei ole mõttese tulnud seletada, et minister on saakonna võtnud vastu Riigikogus eraisikuna, aga mitte Hariduse- ja sotsiaalministrina. Säärasele järeldusele ei saa ükski tulla, kes tahab vähegi arvestada meie senist praksist. Nii siis ruum, kus läbirääkimisi peetakse, ei tähenda midagi. Kui omavalitsuse esindajad on ministri abi poole pöördunud seletuse saamiseks, siis tuleb seda võtta puhtametliku pöördumisena. Seepärast ei saa siin juttu olla sellest, nagu oleks käesolev vahejuhtumine eraasi, millega ministriumil midagi pistmist pole. Ses mõttes jääb meie rühm enne kui pärast arvamise juurde, et siin saab tulla kõne alla mitte lugupeetud dr. Mõttus'e kui eraisiku nali, vaid tema kui kõrgema ametniku ametlik väljaastumine. Kui härra minister leiab, et säärane väljaastumine tema abi poolt väärub nimetust „see on kordaläinud hea nali“, siis ei ole meil sellele muud

juurde lisada, kui ministrile veel kord kaheksust avaldada säärase hinnangu puhul.

Aga oletamegi, et see oli eraasi. Aga Riigiteenistuse seaduses leidub ju nõue, et ametnikud oma eraeluski peavad hoiduma igasugustest väljaastumistest, mis neid kui ametnikke võiksid diskrediteerida. Kui härra minister leiab, et dr. Mõttus eraviisil võib endiste ministrite kohta ükskõik missugust nalja heita, siis ei jaga meie ses suhtes lugupeetud härra ministri arvamist. Sündmus ise on seda inetum, et katse — kogu vahejuhtumine pöörduda naljaks — järgnes hiljem, järgnes alles siis, kui süüdlane tabati kuriteo paigalt ja kui ajakirjanduses oli juhitud tähelepanu ministri abi Mõttus'e sündmatule väljaastumisele. (V a h e l h ü ü d e d.) Siis seletati, et siin on tegemist naljaga. Muidugi oleneb iga isiku iseloomust ja taktitundest, missugust nalja keegi teeb. (V a h e l h ü ü e.) Lugupeetud härra dr. Mõttus, kui Teie ise oma väljaastumist hindate, ei saa Teiega öelda, et see oli Teie poolt sünnis ja korrektne samm. (A. M õ t t u s, tõer: Ma olen seda hinnanud ja seda samal hommikul likvideerinud vastavate isikutega, öeldes, et kui see on haavav neile, ja nad on ekslikult aru saanud, siis ma vabandan ja kahetsen; teiselt poolt öeldi, et meie oleme sellega rahuldatud, ja seega on küsimus likvideeritud.)

Kui Teie arusaamise järgi seda küsimust nii lihtsalt kombel on võimalik likvideerida, siis lähevad meie arvamisest lahku. Tõepoolest on väga hõlpus ja väga odav võtte lüüa ja pärast löömist tulla ennast vabandama, öeldes, et see kõrvalops oli mõeldud lihtsalt naljana.

Tervet sündmust võttes kas ametliku väljaastumisena või erasjana, ei saa meie rühm olla ühel arvamisel lugupeetud härra Hariduse- ja sotsiaalministriga, nagu oleks meil käesoleval korral tegemist ühe hästi kordaläinud naljaga, mille üle Riigikogu võib ainult rõõmustada. Meie mõistame ministri abi Mõttus'e väljaastumise kõige teravamalt hukka ning nõuame selle härra karistamist.

A. J õ e ä ä r (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena väidetele, mis härra minister ette tõi ja mida vahelhüüetes ette tuuakse, nagu oleks tegemist mingisuguse asjaga eraisikute vahel, leian tarvilikuks tsiteerida väljavõtet selles asjas tehtud ametlikust ettekandest. Nii et härrasid, kes ütlevad, et siin vale andmetega opereeritakse, palun ettevaatlikum olla. Ametlikult on ette kantud ministrile järgmist — sellel on alla kirjutatud Tallinna linnavalit-

suse hoolekande osakonna juhataja: „5. mail ilmunud ministeeriumi hoolekandenõukogu istungile, teatas mulle härra ministri abi, et omavalitsuste hoolekande osakondade juhatajaid sõnaõigusega istungist osa võtta ei lubata.

Kuna Hoolekande seaduse § 186 võimaldab hoolekande organisatsioonide esindajaile osavõtu, ja seni osavõtu keeldu ei olnud, palusin härra ministri abilt teada motive, millistel uus kord maksuma pandud.

Härra ministri abi A. Mõttus teatas selle peale, et ükski minister seda sallinud ei olevat, ja härra L. Johanson ministriks olles on isegi öelnud, et omavalitsuste sõnaõigusega esindajaid „tuleks piitsuga minema peksta“.

See on ametlik ettekanne, millele härra minister seni ametlikult vastanud ei ole.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H u n e r s o n: Härra rkl. Jõeääre poolt ette toodud kirja puhul on mul au järgmist vastata: See kiri ei ole pikema jututa ja ametliku ettekandeta kausta pandud, vaid seda on ministeeriumis arutatud ja kaalutud, ja mulle näis lugu niisugust laadi olema, et temaga midagi muud teha ei ole. Kui see kiri ministeeriumi tuli, siis sain mina ministri abilt härra Mõttus'elt kirjaliku seletuse, millest näha oli, et vahejuhtumine nende isikute vahel, kellesse see puutus, on likvideeritud; ja kui ta likvideeritud on, siis öelge, mis mul siin veel teha on. Seda väidet ei saa kunagi püsti hoida, et kui ametlik isik mõtteid vahetab, et tema viimne kui mõttevahetus, viimne kui sõna tingimata ametlik on, sest asjad on oma loomu poolest tihti seda laadi, et nad ametlikud ei ole. Kui härradel Riigikogu liikmetel pahemast tiivast hästi meeles ei seisa, et selles asjas vahet tehakse, siis pean ühe vahejuhtumise meelde tuletama, see on vahejuhtumine härra Johanson'i ja härra Tupitsa vahel Riigikogu eelruumides. Meie teame, kui see asi kohtusse läks, siis leiti, et see vahejuhtumine ametlik ei ole, olgugi, et see ametlikkude isikute vahel juhtus. Ta ei olnud ametlik, ja selle tagajärjel oli võimalik neil isikutel isiklikult oma vahekorda lahendada, ja see on sündinud. Samasugune asi oli ka siin, nii et mul ei jäänud midagi muud teha. Ma ei leidnud, et see mõttevahetus ametlikum oleks olnud kui muidu jutuaamine. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Leiti, et see vahejuhtumine ei juhtunud ametliku asjaajamise juures ametlikkude isikute vahel. Kui ta oleks ametlik olnud, siis ei oleks seda isikud saanud endi vahel likvideerida. Ma leidsin, et kõ-

nesolev asi sama laadi, ja sellepärast ei saanud seda asja edasi ajada, osalised olid selle isekeskis likvideerinud, ja seega tuli leppida.

Juhataja avaldab ülemineku-vormelid (lhk. 1086).

Motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi 33 häälega 21 hääle pooltolemisel.

Lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele linnavolikogude Eesti tööliste partei j.n.e. rühmade likvideerimise kohta.

J. V i l m s (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva arupärimise puhul on eemisel koosolekul lugupeetud rkl. Gustavson öelnud väljendusi, mis puudutavad väga lähedalt kehakultuuri sihtkapitali valitsust, ja ühtlasi nende väljenduste alusel katsunud selgeks teha kodanlaste politikat tööliste kultuurielu avalduste suhtes. Ta ütleb oma stenogrammis sõna-sõnalt: „Rkl. Vilms loeb paheks ning lubamatuks nähteks selle, kui sotsialistid katsuvad tööliikumisest kõrvaldada voolu, mis riigi julgeolekule hädaohtlik, siis, arvan, räägib see niivõrt selget keelt, et mul ei tarvitse midagi juurde lisada. Siin on selgesti öeldud, mis tahetakse saavutada säärase aktsiooniga. Kommunistid ja kodanlus võivad teatud kordadel väga hästi käsikäes minna.“ Et kehakultuuri sihtkapitali valitsus töötab riiklikkude rahadega ja et ta oma poolt annab edasi toetusi tööliisspordi liidule, siis ei ole huvituseta nende väidete juures lähemalt peatada, kas on nii, et kehakultuuri sihtkapitali valitsus on oma poolt katsunud kommunistide toetada sotsialistliku liikumise vastu. Kõigepealt pean tähendama, et ma ei ole olnud ühegi tööliste kultuurilise avalduse vastu, olgu see mis alal tahes. Sellest seisukohast on täiesti loomulik ja heakskiidetav, et töölisel on loonud ametiühinguid ja loonud oma kultuurilised organisatsioonid, kus nemad oma mõttekohaselt, ümbruse kohaselt ja oma ilmavaate ja arusaamise järgi katsuvad oma elujärge parandada, nii nagu teevad seda teised rühmitused, olgu need näiteks põllumehed, äriteenijad, ametnikud j.n.e. Seepärast ei ole midagi pahaks panna, et töölistel on oma parteid, nii nagu härra Gustavson oma kõnes toonitas. Ei ole midagi pahaks panna, kui nad sporti ja kunsti katsuvad arendada, nii nagu teevad seda

muud ringkonnad ja nii nagu on palju seltse üle maa igasuguses vormis ja mitmel alal.

Kuid siin on ikkagi üks „kui“, millest mööda minna ei saa ja mida ei või heaks kiita. Nimelt see, et katsutakse kihikuvide arusaamist, mis on loomulik üksiku rühma juures, teha suureks filosoofiliseks pinnaks, mille põhjal katsutakse kõiki elunähtusi arendada ja vastavalt sellele ideoloogiale anda nendele nähtustele suund. Nimelt on klassivõitluse programmi katsutud läbi viia. Sellest seisukohast on tähtis küsimus, kuidas kehakultuuri sihtkapitali valitsus ja tööliste spordiliit küsimusele vaatavad. On olnud üksikuid asjaolusid, mille pärast kehakultuuri sihtkapitali valitsus on pidanud tööliste spordi olusid vaatlema.

Need asjaolud oleksid järgmised. Kõigepealt puutus silma, mis on üldiselt teada ka ajakirjanduse kaudu, kuidas sotsialistide häälekandjas „Rahva Sõnas“ on tihti ilmunud kirjutusi tööliste ja kodanliku spordi üle. Muu seas on seal ilmunud nõndanimetatud tööliissportlase 10 käsku, kus täpselt katsutakse ette kirjutada tööliissportlasele, et ta pidavat esimeses järjekorras astuma välja sotsialistliku partei ja klassivõitluse alusel seisvate organisatsioonide eest. Edasi on põhjalikult arutatud vahet kodanliku ja tööliisspordi vahel. Lugupeetud rkl. Gustavson ütleb, et vahe on selge: kodanlik sport on iseasi, ja tööliissport on iseasi. Seejuures ei ole aga aru saada, milles see vahe seisab. On katsutud seletada, et vahe seisab selles, et tööliissport püüab rohkem arendada kehakultuuri, avatleb inimesi rohkem sportima, arendab spordi distsipliini j.n.e. Need on kõik samad ülesanded, mida ka kodanlik sport endale ülesandeks seab. Toonitatakse, et kodanlikus spordis ohverdatakse rekordidele kõik teised sportlikud huvid. Aga ometi näeme, et tööliissport muud ei tee oma teadaannetes, kui teatab uutest rekordidest, mis kuskil maal saavutatud. Nii ei ole ka selles vahet.

Juhataja: Ma ei saa kahjuks aru, kuidas see käesoleva arupärimisega ühenduses?

J. Vilms (töer): See annab selgituse tööliisspordi olude uurimisest.

Juhataja: Palun siiski arupärimise juurde jääda.

J. Vilms (töer): Edasi andsid tõuke tööliisspordi olude uurimiseks „Rahva Sõna“ väljendused tööliste kaitseliidu asu-

tamise üleskutsumiseks. Ka teame, et klassivõitluse rõhutamise põhimõte on sotsialistide juures väga arenenud ja mitte ükski tööliissportlaste juures, vaid ka „Töölisteatri“ Tahaksin näidata, kui lugupeetud juhataja seda lubab, kuidas „Töölisteater“ Kitzberg'i teosega „Tuulte pöörises“ ümber käinud. Ta on mitmeti muutnud seda teost ja teinud vahele koguni uue vaatuse, mis kuidagi asjasse ei puutu.

Juhataja: Ma ei saa aru, kuidas see arupärimisega kokku käib.

J. Vilms (töer): On pööratud tööliisspordi liidu poole, et teada saada, kuidas nad suhtuvad sellesse kahtlustusse, et nad klassivõitlust ja mingit sallimatust üles näidanud... (L. Johnson'i, stp vahelhüüe.)

Juhataja: Palun kõnelejat mitte segada, ja palun kõnelejat käesoleva küsimuse juurde jääda. Päevakorras on praegu läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele linnavolikogude Eesti tööliste partei j.n.e. rühmade likvideerimise kohta. Ma ei saa aru, kuidas Teie kõne sellega ühenduses on.

J. Vilms (töer): Pean vastama härra Gustavson'i kallaletungile, kus ta tähendas, et kodanlased püüavad kommuniste teada sotsialistide vastu, ja see on väga olulise tähendusega partei sulgemises, kuna härra Gustavson sisuliselt arupärimises kommunistide kaitsmist kodanlaste poolt tõendada püüdis, mis seletatav ei olevat tööliste partei sulgemisega.

Et härra juhataja mulle teatavaid näpunäiteid annab, ei saa ma lähemalt seletada, kuidas klassivõitlust on aetud „Töölisteatri“, ja kuidas „Tuulte pöörises“ on niisugused muudatused ette võetud, millega töö ära rikutud. „Töölisteatri“ ei olevat vahete vahel muud sihti, kui rusikas ja kõrisõlm, nagu üks teatriarvustaja väljendas. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.)

Nii on see kõik põhjust andnud, et pöörati tööliisspordi liidu poole küsimistega: 1) Kas on õige, et tööliisspordi liit võtab oma täisõiguslikkudeks liikmeteks vastu ainult sotsialistlikul alusel seisvaid töölisi? 2) Kas on õige, et nad oma ridadest välja on heitnud rea sportlasi, kes on läbikäimises mittesotsialistlikkude organisatsioonidega või Nõukogude Venega? (Vahelhüüe pahemalt poolt.) 3) Mis alusel nad on üles kutsunud tööliissportlasi võitlema sotsialistliku korra eest?

Sellele kirjutati vastus. (V a h e l h ü -
d e d pahemalt poolt.)

J u h a t a j a: Palun kõnelejat mitte
segada.

J. Vilms (töer): Vastuses tähendati,
et neil ei ole vahet ühe või teise liikme
vahel. Teisele küsimisele ei vastatud täiel
määral. Esimese osa kohta: Kas on sport-
lasi välja heidetud sellepärast, et nad pole
tunnustanud korda, mis keelab sportliku
lähikäimise mittesotsialistlike organisat-
sioonidega või Nõukogude Venega? —
vastati „jah on“. Sest niipea, kui hakati
läbi käima Nõukogude Venega, hakati ka
tegema kommunistlikku kihutusetööd.

Kolmandale küsimusele vastati, et meile
ei ole teada, kas on Eesti sotsialistliku töö-
lispartei organisatsioonid üles kutsunud
töölissportlasi võitlema sotsialistliku korra
eest. Neil ei olevat seda keeldu välja an-
tud ja üldse ei teatavat sellest midagi. Nii
siis lõppkokkuvõte: Kui tahtsime selgust
muretseda, kas on mingit alust neil juttu-
del, mis puutusid klassivõitluse õhutamisse
riigi rahaga, siis saime niisuguse vastuse,
mis meid kedagi ei rahuldanud. Öeldi, et
see, mis sotsialistlik partei teeb ja mida
„Rahva Sõna“ kirjutab, ei puutu meisse.
Meie ei ole seda küsimust juurelnud. Tä-
hendab, et need kirjutused, mis „Rahva
Sõnas“, ei ole mingit reaktsiooni tekitanud
töölisspordi ridades. Nähtavasti tehti töö-
lisspordi kulul halba nalja — aga meie ei
ole kuulnud mingit protesti ega ümberlük-
kamist töölisspordi liidu poolt. (J. P i i s-
k a r, stp: Tema vastutab oma erakonna
lehe „Vaba Maa“ eest.) Jutt ei ole „Vaba
Maast“.

Rkl. Gustavson tõi ette, et dr. Vilms ei
ole istunud dr. Püümann'iga, kui töölisspordi
esimehega, ühe laua taha ja olevat keeldu-
nud temaga seltsis töötamast. Võin lugu-
peetud rkl. Gustavson'i rahustada: ma olen
enne ja pärast dr. Püümann'iga ühe laua
taga istunud. (O. G u s t a v s o n, stp: Aga
miks Teie keeldusite juhatusse minemast?)
Millal see oli? Esimest korda kuulen! Lä-
birääkimised ja vaidlused, mis dr. Püü-
mann'i ajal olid, selgitasid ainult asja, ja see
ei olnud keeldumine koostöötamisest. Nii
ei ole mingisugust konflikti minul dr. Püü-
mann'iga olnud. (O. G u s t a v s o n, stp:
Kas Teie olite Püümann'i valiku vastu või
poolt?) See oli salane hääletamine, ja sellest
ei pruugi ma rääkida. Sihtkapitali valitsus
teatab kindlal kujul, et tal ei ole midagi töö-
lisspordi vastu. Meie oleme katsunud te-

male toetust muretseda, oleme alles hiljuti
valitsusele palve kirjutanud nende võimla
toetuse asjus j. n. e.

Mille vastu meie aga oleme olnud, on
see, et sport tahetakse teha ebaõigeks siht-
abinõuks, et parteipolitikat tahetakse viia
kehakultuuri liikumisse. Kui on olemas
parteid ja ametiühingud j. n. e., siis tahe-
takse nüüd veel teha klassivõitluse kunst,
klassivõitluse teater, ja rkl. Johanson on siit
väljendanud arvamist, et isegi haigemajad
pidavat olema ka sotsialistlikul haigekas-
sal isesugused. See tuletab meelde üht
vaidlust Nõukogude ajakirjanduses mineval
aastal, et kas üks eht proletaarlik arst võib
burshuid ravitseda, kus vaieldi väga tõsi-
selt selle küsimuse üle. Kui meie tahame
niikaugele minna, siis peab tõsiselt küsima,
kas need rahad, mis on kehakultuuri siht-
kapitali valitsusel tarvitada, on õigetessee
kättesse juhitud, kui nad anti tööliisspordi
liidule, ja seepärast oleme meie seda asja
arutada püüdnud. Meie ei ole aga vastu
töölise kehakultuuri arendamisele, sest töö-
liste seas on see tasapind tõesti madal, ja
meie ei ole ka Töölisteatri vastu, aga meie
oleme niisuguste äärmuste vastu, mis klas-
sivõitluse põhimõtet katsuvad äärmusteni
läbi viia. Ja mina arvan, et selle vastu on
ka kõik need, kes tahavad riiklike raha-
dega kodanikkude ühtlustamise poole püü-
da, aga mitte nende vahel lõhede süvenda-
mist kasvatada.

Miks härra Gustavson rahul ei ole, et
Eesti tööliste partei suletakse, sellest ei saa
mina aru. See „täi“ pisteti sotsialistide
kraevahela omal ajal, kui ei olnud veel koa-
litsiooni parema ja pahema tiiva vahel, siis
oli ta ebamugav — see parasiit, aga nüüd,
kus koalitsioon parema ja pahema tiiva
vahel läbi viidud, võeti see täi ära. See
ei meeldi aga härradele sotsialistidele. Ei
saa selles olla muud seletust, kui et sotsia-
listid tahavad kommunistlike valijate
hääli püüda ja näidata, et nad ka nende
valijate huvide eest väljas on. Kui sellel
arupärimisel pole võibolla muud mingit ta-
gajärge, siis vähemalt on sellega paljas-
tunud sotsialistide kahe poolega taktika
teotsemises, kus ühelt poolt püütakse ko-
danikke radikaalseid valijaid ja teiselt
poolt ka kommunistlike hääli, sest muidu
kaotaks sotsialistlik partei õige palju omast
kohtadest.

J u h a t a j a: Mina ei leidnud midagi,
mis oleks ühenduses arupärimisega, ja see-
pärast paluksin järgnevaid kõnelejaid mee-
les pidada, missugune küsimus meil kõne
all.

O. Gustavson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud Kohtu- ja siseminister oli oma vastuses väga mures mu tasakaalu pärast. See olevat läinud kaotsile, ja seepärast ei maksvat minuga vaielda. Aga härra minister oli ühtlasi väga suuremeelne ning andis mulle armulikult andeks mu nõrkuse, põhjusel, et ma olevat käinud 3 korda järjestikku kõnetoolis, ja sellest piisavat minusugusekesele enam kui küllalt tasakaalu kaotamiseks ning asjade rääkimiseks, millel puuduvat igasugune alus. Ma olen väga meelitatud härra ministri erilisest lahkest tähelepanust. Aga ma ei saa siiski jätta konstateerimata, et härra minister veidi on vääranud aadressiga: ta on mulle katsunud külge pookida iseoma auväärt nõrkuse. Ministrihärra tasakaalutus pole muidugi mitte tingitud sellest, et ta eelmisel arupärimis-koosolekul pidi kolm korda järjestikku käima kõnetoolis. Selline turniir ei tapa ju tõepoolest kedagi. Sel nõrkusel on suuremad ja sügavamad põhjused. Mulle näib, et see koorem, millise härra minister võtnud oma õlgadele, tema konstitutsiooni jaoks lihtsalt liiaks raske on.

Lugupeetud härrad Riigikogu liikmed, ma paluksin teid tungivalt hetkekski endid põhjani sisse mõelda mõttele, milline äärmiselt komplitseeritud funktsionäär on Kohtu- ja siseminister praeguses parandatud väljaande valitsuses.

Tal tuleb ühteaegu teotseda siseministrina, kohtuministrina, kindral-kubernerina ja kindral-prokurörina, tuleb olla täidesaatavaks ja kontrollivaks võimuks korraga. Mis ime siis, kui funktsioonid teinekord käest segi lähevad, ja minister isegi ei tea, kellenä ta on teotsenud, kas siseministrina või kindral-kubernerina, nagu see antud korral on juhtunud lugupeetud ministrihärra Anderkopp'iga.

Enne aga kui... (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Ärge vassige!)

Juhataja (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp'ile): Ma palun siisugust märkust mitte teha, Riigikogu liikmed ei vassi kunagi.

O. Gustavson (stp): Enne kui asuda selle segimineku lähemale vaatlusele, lubage, et ma härra ministri lohutuseks konstateerin: säärases situatsioonis teotsemine käib kahtlemata tugevamalgi mehel üle jõu kui seda on lugupeetud härra minister Anderkopp.

Millisel määral Kohtu- ja siseminister

on ajanud segi kindral-kubeneri siseministriga, ja kui ruttu ta ühe osa asendanud teisega, selgub kõigepealt sellest, kui asetame vastastikku ministri 9. mai seletused seega, mis ta rääkis 15. mail, see tähendab 6 päeva pärast esimest esinemist.

Härra minister algas oma seletust 9. mail järgmiselt: „Käesolevale arupärimisele ei peaks öieti Vabariigi Valitsusel midagi vastata olema, kuna arupärimises pöördud on Vabariigi Valitsuse poole, need sammud aga, mida ette heidetakse, on astutud Kohtu- ja siseministri, kui kindral-kubeneri õigusi käsitava isiku poolt, kelle võimkonnas tehtud otsuste kohta Vabariigi Valitsusel midagi öelda ei ole. Meie seadustes on kord ette nähtud, kuidas kodanikud kohtu teel kindral-kubeneri otsuste peale kaevata saavad.“ Siis järgneb rkl. Jõeääre vahelhüüe, ja minister jätkab: „Teie ehk lubate mind kõneleda, mina Teid ei seganud. Seepärast ei oleks valitsusel, kellel õigust ei ole nende volituste kasutamiseks, mida seadused kindral-kubenerile andnud, ka käesoleval korral midagi öelda. Et aga härra Jõeäär küsimuse seadnud siisugusele alusele, mida ükski valitsus, kes Eesti riigi julgeoleku eest vastutada tahab, omaks võtta ei või, siis pean oma kohuseks sellele arupärimisele Vabariigi Valitsuse nimel järgmist vastata.“

Teie näete, lugupeetud Riigikogu liikmed, toodud tsitaadi põhjal on asi klaarimast klaar: Kõnesoleval korral on otsustanud kindral-kuberner, ja Vabariigi Valitsusel ega Riigikogul ei ole selle kohta mõelda ega öelda kedagi. Nad võtku vaid teatavaks kõikvõimsa kindral-kubeneri sammud, ja vaikigu aupaklikult.

Üldise kubermangu asutamise seaduse § 23 ja selle lisad just nagu midagi kõnelevad ka kindral-kubeneri vastutusest keisri kui kõige kõrgema võimu ees, ja et meil selle kõige kõrgema võimu all antud korral tuleb loomulikult mõista Vabariigi Valitsust, see ei tähenda lugupeetud ministrile palju. Meil on ju vabariik, kus kindral-kuberner lugupeetud ministri arvates peab loomulikult olema rippumatum kui kindral-kuberner endises poliitseilikus tsaarriigis. Muidu ei anna vabariik õiget demokraatia mõõtu välja.

Nii siis: sundida ei saa mind kui kindral-kubeneri keegi, andma seletusi astutud sammu kohta, aga kui ma siiski vastan, siis vaid selgest armust ja heldusest, niioelda heamehe poolest, et võidakse veenduda, kuidas ka kindral-kuberner võib olla teinekord viisakas.

Väline viisakus ja vastutulemistah

näib üldse olema lugupeetud praeguse Kohtu- ja siseministri tugevamaid külgi. Ükski võim poleks näiteks teda sundida saanud andma ajakirjanduse esindajaile seletusi kurikuulsa Pärna vahetamise kohta. Aga härra minister tahtis olla viisakas ja — kukkus sisse rängemalt kui vaevalt ükski minister enne teda. Härra minister oli muu seas väga kuri sotsialistidele selle Pärna episoodi pärast. Ta rahustamiseks võime tähendada, et meie kogu Pärna vahetamise loo sisulise osa ühes selle eelmängudega ja järellainetustega oleme jätnud ja jätame koalitsiooni koduseks asjaks. Sellesse meie endid ei sega. Oleme oma ajalehes juhtinud tähelepanu vaid sellele, kui nõrgad olid need väited ja kaalutlused, mis lugupeetud härra Kohtu- ja siseminister andis ajakirjanikkudele Pärna vahetamistarbe põhjendamiseks ja selle sammu õigustamiseks. Et need väited väga nõrgad olid, seda ei ütle meie ükski. Härra kohtuminister oleks teinud kahtlemata targemini, kui oleks olnud vähem viisakas ja vähemalt vaikinud sel puhul. Aga ta ei saa teisiti, see on ta karakteris — ta peab rääkima. Käesolevas küsimuses samuti. Kõik trumbid on ministril käes. Kindral-kuberner on sulgenud volikogu rühmad ja — loril lõpp, nagu armastas omal ajal öelda üks endine kaitseminister. Aga näete, härra minister tahab olla viisakas, ajab maha pika jutu siit kõnetoolilt ja — kukub jälle sisse.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kas ei ole tõepoolest see sissekukkumine, kui sama minister, kes alles 9. mail s. a. oli kaljukindel, et antud korral ta on teotsenud kindral-kubernerina, kuus päeva hiljem, see on 15. mail tuleb ja kinnitab Riigikogu kõnetoolilt sõna-sõnalt järgmist: „Et see iseenesest nii on, käesoleval korral, ja ma ei ole kuskil oma seletustes öelnud peale üldise võrdluse võimkonnast, mis Kohtu- ja siseministril on, et siin oleks kindral-kubeneri võim teotsenud. Riigikaitse seadus on andnud siseministrile erilisi õigusi, mis Vabariigi Valitsusel ei ole, ja mida Vabariigi Valitsusel õigus muuta ei ole. Et siin kindral-kubeneri võim teotseda ei võinud, on sellest selge, et meie oleme sulgenud ka linnavolikogu rühma Tartus. Tartus ei maksa sõjaseisukorra seadus ja loomulikult ei ole seal sellega mingit ühendust kindral-kubeneriga.“ Kuulge ometi, mitte mingit ühendust! „Sellest on juba iseenesest selge, et kindral-kubeneri õigusi käesoleval korral kasutatud ei ole, vaid õigusi, mis riigikaitse seadus annab, analoogilisi õigusi, mis on

antud Kohtu- ja siseministrile, nagu on temale pandud ka kindral-kubeneri õigused. Nii et siin käesoleval korral ei ole arusaamatusi neis alustes, milles Kohtu- ja siseminister oma tegevuses seisab. Tema on täiesti teadlik igas oma sammus ja peensuses, mis ta astunud.“

Nõnda kõneles minister kuus päeva hiljem. Mul ei tarvitse sellele hiljemale tsitaadile juurde lisada midagi muud kui lugupeetud Riigikogu liikmeile veel kord meelde tuletada sama ministri sõnu 9. maist käesoleval aastal. Ta ütles: „... need sammud aga, mida ette heidetakse, on astunud Kohtu- ja siseministri, kui kindral-kubeneri õigusi käsitava isiku poolt, kelle võimkonnas tehtud otsuste kohta Vabariigi Valitsusel midagi öelda ei ole. Seepärast ei oleks valitsusel, kellel õigust ei ole nende volituste kasutamiseks, mida seadused kindral-kubenerile andnud, ka käesoleval korral midagi öelda.“ Eks lähe siin täide üks vana Vene üldtuntud värss: „I ja ne ja i lohad ne moja“. Härra minister ei tea sellest midagi, mis temä 6 päeva eest siit Riigikogu kõnetoolilt kõnelenud!

Mis on siis vahepeal sündinud? Rkl. Jõeäär on vahepeal juhtinud kõikvõimsa kindral-kubeneri tähelepanu tõsiasjale, et Riigikorra kaitseseaduse § 3. põhjal kindral-kubeneril omaavalitsuse esindusekogude rühmade sulgemisel midagi öelda ega teha ei ole, vaid et see ülesanne on pandud lihtsale siseministrile ilma kindral-kubeneri kujuta. Sellest väikesest vipest on jätkunud kindral-kubeneri alandlikuks tagasitõmbamiseks ja ta 9. mai agressiivsuse mahamatmiseks ning kõrvalejätetud siseministri õiguste jalulepüütmiseks.

Aga ma rõhutan meeleldi veel kord: kui härral ministril on niipalju võime käes, kui temal tuleb teotseda kord siseministrina, kord kohtuministrina, kord kindral-kubenerina, siis jälle kindral-prokurörina, kui ta ise oma sammude seaduslikkust peab kontrollima, siis ei tohi temale tõesti pahaks panna, kui ta ühe võimu teisega segi ajab. Hinnakem rohkem seda, et härra minister ise on puhtsüdamlikult üles tunistanud oma eksituse, hoolimata sellest, et kindral-kuberner võiks vihastada ta sissevedamise pärast.

Aga härra ministri õnnetuseks, lugupeetud Riigikogu liikmed, ei ole see sissekukkumine antud korral ainuke. Ministri käes ei kannatanud ainult siseminister, vaid ka seadusiandev kogu.

Kogu küsimuse pearaskus seisab antud korral selles, kas peab siseminister enne sulgemist selgitama iga üksiku rühma süü

eriti, või peab teatud poliitilise organisatsiooni likvideerimisele automaatselt järgnema suletud organisatsioonidega seotud omavalitsuse esindusekogude rühmade liikmete volituste tühistamine. Selles seisab küsimuse tuum.

Lugupeetud Kohtu- ja siseminister rõhutas 9. mail väga kategooriliselt, et Kohtu- ja siseministeerium olevat enne sammu astumist küsimust juriidiliselt väga põhjalikult kaalunud. Ta ütles sõna-sõnalt järgmist: „Kui Riigikorra kaitseseadus 1925. a. vastu võeti, on Riigikogus olnud väga mitmesuguseid motive tähendatud seaduse § 3. kohta. Need arvamised on väga lahku läinud, ja seepärast ei ole õige, kui arupärijad ainult ühe neist välja nopivad. Muu seas ütleb ministeeriumi kodifikatsiooni osakonna direktor teiste motiivide hulgas, kus ta põhimõtteliku seisukoha võtab käesoleva küsimuse kohta, järgmist:

„Riigikorra kaitseseaduse § 3. järgi ei ole nimekirjade maksvusetuks tunnustamine siseministri õigus, vaid kohus, niisama, nagu see on ka Riigikogu kohus Riigikogus oleva rühma nimekirja maksvusetuks tunnustamise kohta (Riigikogu valimissead., praegu § 47 — RT 16 — 1926), sest mõlemil korral on redaktsioon ühesugune: „siis tunnustatakse... maksvusetuks... siseministri määrusega (§ 3)“ ja...”

Juhataja: Ma tuletan meelde, et Teie kõneae on möödas, aga rkl. Eilman on sõna võtnud ja annab oma sõna edasi.

O. Gustavson (stp): „siis tunnustab Riigikogu oma otsusega... maksvusetuks (37²). § 3 kohta tegi rkl. Luur ettepaneku, võtta „siis võib tunnustada“, mis oleks võimaluse andnud ka mitte tunnustada, kuid see ettepanek lükati Riigikogus tagasi, ja seega asuti teadlikult seisukohale, et maksvusetuks tunnustamine peab alati § 2-le järgnema.“

Nii siis kodifikatsiooni osakonna direktori arvates on küsimus päevaselge: esindusekogude rühmade täielik või osaline likvideerimine on obligatoorne nii siseministrile kui ka Riigikogule, aga kui see nõnda on, siis ei saa loomulikult olla juttu sellest, et iga suletava rühma suhtes on nõutav ta individuaalse süü selgitamine. Siis võib teotseda umbropsu, on teatav organisatsioon suletud, tulevad automaatselt likvideerida kõik rühmitused, kes selle organisatsiooniga seotud.

Lugupeetud rkl. Rei on juba näidanud,

et see kodifikatsiooni osakonna direktori seletus on täiesti ekslik. Samuti on juhtunud sellele tähelepanu arupärimise põhjendaja rkl. Jõeäär. Lisaks sellele, mis rkl-d Rei ja Jõeäär ette töid, lubatagu mulle veel konstateerida järgmist.

Tuleb imestada, millise kergusega kodifikatsiooni osakonna direktor antud korral on toiminud. Riigikorra kaitseseaduse § 3 ja sama seaduse § 37² on täiesti analoogilised, ütleb härra direktor. Kui see nõnda, siis tuleb § 3. tõlgitsemisel eeskätt pöörduda § 37² motiivide juurde, mis kirja pandud Riigikogu protokollides. Riigikorra kaitseseaduse § 37² kohta loeme üldkomisjoni seletuskirjast sõna-sõnalt järgmist: „§ 37² ettenähtud Riigikogu liikmete väljaheitmist Riigikogu enda otsusega tuleb nõnda mõista, et käesolevas paragrahvis ettenähtud tühistamine ei ole obligatoorne Riigikogule, vaid kuulub ainult tema kompetentsi ning Riigikogu võib nimekirja tühistada kui ka tühistamata jätta.“ Arvan, selgemalt ei saa ükski seaduseandja oma tahet väljendada, kuidas tuleb § 37² tõlgitseda. Kui aga härra direktor ise ühelt poolt kinnitab, et nende kahe paragrahvi tõlgitsemine on analoogiline, ja teiselt poolt väidab, et nii § 3-das kui ka § 37² ettenähtud sammud on obligatoorsed, siis paneb see veidi imestama. Härra direktor ei võta vaevaks Riigikogu protokolle lahti lüüa, et esijoones pöörduda seaduse seletuskirja motiivide juurde, tal on ühe juhuliku ettepaneku tagasilükkamise momendist enam kui küllalt autoriteetseks seletuseks: rühmade sulgemine on obligatoorne. Siit selgub, kui põhjalikult on Kohtu- ja siseminister küsimust kaalunud, enne kui ta astus kõnesoleva sammu.

Küsimus on seda selgem, kui meelde tuletame, et üldkomisjonis ka § 37² kohta on rkl. Rei teinud rkl. Luur'i omale analoogilise ettepaneku, ning see ettepanek on lükatud tagasi põhjusel, et paragrahvi praeguses redaktsioonis tuleb tõlgitseda just nii, nagu taotleb ettepaneku tegija. Nii on siis tähendatud ettepanekute tagasilükkamise põhjused olnud puhtredaktsioonilised, aga mitte sisulised.

Lisaks seletuskirjas toodud motiividele on nii arupärimise põhjendaja kui ka rkl. Rei Riigikogus Riigikorra kaitseseaduse arutamisel peetud kõnesid tsiteerides toonud ümberlükkamatuid tõendusid, et seaduseandja, vastu võttes § 3. selle praegusel kujul, ilmtingimata eeldas, et esindusekogude likvideerimine ei ole obligatoorne siseministrile, vaid et ta enne sulgemist peab selgitama iga rühma individuaalse

süü ning selle järgi siis kas sulgema või mitte. Seda on rõhutanud seaduse autor, tolleaegne siseminister lugupeetud praegune Riigikogu Esimees Einbund, seda on rõhutanud aruandja nii seletuskirjas kui ka sõnavõtmistel Riigikogus, seda kinnitab lõpuks kodifikatsiooni osakonna direktor isegi, kui ta võtab omaks seisukoha, et § 3. tuleb tõlgitseda analoogiliselt § 372., millise tõlgitsemise suhtes ei tohiks olla mingit kahtlust.

Nii siis kõik toodud tsitaadid näitavad meile vaid seda, et siin kahesugust tõlgitsemist olla ei saa. (V a h e l h ü ü e.) Väga hea, et lugupeetud härra minister tuletab meelde ettetoomata jäänud tsitaate, mis kõnelevad tema seisukoha poolt ja meie oma vastu. Üht tugevat argumenti olen ma juba maininud, see on härra Luur'i poolt juhuslikult tehtud ja sama juhuslikult tagasi lükatud ettepanek. Aga härral Kohtu- ja siseministril on peale selle teine, veel kõvem argument. Ta ütles nimelt oma teistkordses kõnes: „Härra Gustavson ei tohiks unustada, et ma siinsamas vahele hiiüdsin, et niiviisi see seaduse tekst end seletada ei lase“. Ma ei saanud olla tundmata huvi selle tähtsa vahelhüüde vastu, mis otsustab seaduse tõlgitsemise. Ma otisin selle Riigikogu protokollidest üles. See ajalooline vahelhüüde leidub II Riigikogu 7. istungjärgu protokollis nr. 194 — 12. veebruarist 1925. Ma võin isegi lehekülje nimetada, kui see tähtis — lehekülj 586. See vahelhüüde kõlab järgmiselt: „A. Anderkopp, tüer: See asi läheb pudruks, kui niimoodi seletate.“ Nii siis: rkl. Luur'i ettepanek ühelt poolt ja lugupeetud praeguse härra Kohtu- ja siseministri pudruvahelhüüde teiselt poolt on säärase kaaluga argumentid, mille ees peavad kahvatama ning alla vanduma Riigikorra kaitseseaduse seletuskirja motiivid ja aruandja ning seaduse esitaja tolleaegse siseministri Einbundi seletused.

Ma ei saa antud korral jätta juhtimata tähelepanu hädaohule, mis sisaldub seaduseandlusele Kohtu- ja siseministri seisukohas. Riigikogu maksev kodukord teeb kohustavaks seletuskirja juurdelisamise igale eelnõule, mis esitatakse Riigikogule. Seletuskiri peab loomulikult sisaldama lähemaid motiive eelnõus leiduvate seadusenormide kohta. Siiaamaani on loetud endastmõistetavaks, et seletuskirja motiivid on maksvad seaduse tõlgitsemisel. Kui aga nüüd just see asutus, kes kohustatud valvama valitsuse asutuste sammude seadusepärasuse üle, ise oma juhiga eesotsas avalikult seletab, et seaduse käsitamisel

seaduse seletuskirja motiive arvestada ei tarvitse, siis tekib küsimus, aga milleks siis üldse seaduste seletuskirjad veel vajalikud. Need kaotavad ju igasuguse mõtte, kui seaduste tõlgitsemisel tahetakse orienteeruda vaid kohtadelt tehtud vahelhüüete järgi. Riigikogu enamus peaks igatahes enne, kui ta heaks kiidab praeguse lugupeetud Kohtu- ja siseministri uue orientatsiooni, kõige tõsisemalt mõtlema, kas ta võib nii kergel ja kaalumatul sammul sellele kallakule teele asuda. Kasuks ei tule see seaduste õigele tõlgitsemisele igatahes mitte.

Ma palun väga vabandust lugupeetud härralt Kohtu- ja siseministrilt, et ma olen julgenud nõnda pikalt peatuda ta kahe vääratuse juures. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p : Ega mina ei luba, juhataja lubab, niipalju peaksite Teie ikka kodukorda teadma.) Ma arvan, et need vääratused, eriti viimane, väärivad seda enam kui küllalt. Kui viimase vääratuse suhtes Riigikogu enamus tõepoolest asub härra Kohtu- ja siseministriga ühele seisukohale, (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p : Ta ei saagi teisiti.) siis pannakse seega maksma sootu uus ja omapärane kord seaduste tõlgitsemisel, kord, mis teeb liigseks seaduste seletuskirjad ja võimaldab lõpmata palju vääratusi.

Vaheaeg kl. 12.12 min. — kl. 12.40 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees
R. Penno.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

O. G u s t a v s o n (stp, jätkab kõnet): Lõpuks, lugupeetud Riigikogu liikmed, lubatagu mulle teha veel mõni märkus teiste auväärt Kohtu- ja siseministri väikesemate väidete kohta. Lugupeetud härra Kohtu- ja siseminister katsus näidata, nagu oleksin ma enese pannud naeruväärsesse seisukorda, toonitades ühelt poolt seda, et Tartus ja Pärnus likvideeritud linnavolikogude rühmad on olnud õige soojas vahekorras tööerakondlike rühmadega, ja teiselt poolt toda, et need rühmad on likvideeritud kasusaamise tagamõttega. Härra minister küsis: kui see nõnda on, siis olevat ju otse loogikavastane hakata likvideerima sõbralikke rühmitusi. Lugupeetud ministrile võiks siin vastata Lutsu vana Pluihkami sõnadega, „Mis ikka kindlam, see kindlam“. Sõbrad võivad küll olla väga usal-

duseväärsed, aga siiski mitte sel määral kui oma mehed. Kui soovitatud operatsioon on andnud võimaluse linnavolinikke sõbralikust Eesti tööliste partei rühmast asendada täiesti oma inimestega, siis on käegakatsutav selle operatsiooni tulutoovus.

Toon näitena vaid Pärnu linnavolikogu. Viimase Riigi Teataja lisas leiame teadaande muudatustest Pärnu linnavolikogu koosseisus. Pärnu linnavolikogu koosseisust on arvatud lahkunuks Eesti tööliste partei nimekirja järgi sinna valitud linnavolinik Mihkel Saul, — ma arvan, härrale linnapeale on see nimi väga hästi tuttav, — arvates 29. aprillist 1930. Ta asemele on kutsutud volikogu töödetsa osa võtma August Markson tööerakonna nimekirja järgi. (O. K a s k, töer: Valimise seaduse järgi kukkus, ega minister ei teadnud.)

Mööda minnes üks väike faktiline õienäide. Lugupeetud Riigikogu liige O. Kask... (O. K a s e, töer vahelhüüe.) tõendas eelmisel arupärimis-koosolekul, nagu ei oleks Saul üldse Pärnu linnavolikogu praegusse koosseisu kuulunud. Tsiteeritud teadaandest aga, millele alla kirjutanud linnapea O. Kask, — kui ma ei eksi, siis sama härra, kes praegu siin tööerakonna pingil istub, — ja linna sekretär K. Rumvolt, selgub, et tähendatud härra siiski oli ka praeguse linnavolikogu liige. Ma rõhutasin juba eelmisel korral, kui soojalt Pärnu linnavolikogu tööerakonna rühm on suhtunud härra Saulile. Nii siis: suur sõber on Pärnu linnavolikogust välja löödud, aga asemele on tulnud puhttööerakonna mees August Markson. Vaevalt keegi tuleb tõendamata, et sõpra saaks rohkem usaldada, kui tööerakondlast ennast. On, tõsi küll, neidki skeptikuid, kes ütlevad, et tööerakondlast üldse usaldada ei või. Aga antud korral on ju jutt tööerakondlaste oma usaldusest üksteise vastu, ja see vist veel nõnda kõvasti ei kõigu.

Mis puutub Tartu linnavolikogu rühma, siis teavad kurjad keeled kõnelda, et kuigi seal tehtud oli kõva blokk Eesti tööliste partei rühma, tööerakonna ja üürnikkude rühma ning majaomanikkude rühma vahel, ometi väga raske olewat olnud seda blokki koos hoida. Räägitakse sellestki, et olewat tulnud bloki kindlustamiseks asjaosalistelt võtta rahalisi garantiisid j. n. e. Ja kui nüüd on võimalus Tartu linnavolikogus oma pahempoolseid sõpru tunduval määral asendada oma kindlama killa meestega, miks ei peaks lugupeetud härra minister seda teed siis tarvitama.

Edasi lubatagu teha paar märkust oponendile Kasele. On avalik saladus, et härra Kask oli kõvemaik kandidaate ühes praeguse Kohtu- ja siseminister Anderkopp'iga Kohtu- ja siseministri kohale. Kui saatus talle oleks olnud armulisem, siis oleks võinud juhtuda väga kergesti, et praeguse Kohtu- ja siseministri Anderkopp'i asemel oleks meie käesoleval korral vastanud härra Kask. Kase õnnetuseks on Moira mõne mõjuva mehe armust seekord siiski tahtnud teisiti, ja härra Kask peab leppima oponendi osaga, lihtsa riigikoguliikmena. Olles avameelne, pean otsekohe konstateerima, et härra Kase seletusi kuulates vähemalt mina isiklikult tulin sellele kindlale veenele: ennem siiski härra Anderkopp kui härra Kask. (N a e r.)

Härra Kask ei saa aru, mispärast sotsialistid nii väga kurtvat Eesti tööliste partei j. n. e. nimeliste linnavolikogu rühmade likvideerimise pärast. See olevat ju suur demokraatia võit. Taevast hoidku meid kõiki säärasel kombel demokraatiast ja selle võidust aru saamast. (O. K a s k, töer: Kas demokraatia korda ei nõua?) Kui härra Kask leiab demokraatliku korra suureks võiduks selle, kui siseminister administratiiv-korras sulgeb valijate poolt valitud linnavolikogu rühmad, ning nende rühmade kohad neile vaenuliste rühmade vahel jaotatakse, siis ei saa meie säärasest demokraatia hindamisest kõige paremalgi tahtmisel aru. (V a h e l h ü ü e.) Maksva põhiseaduse järgi moodustavad demokraatliku korra selgroo kodanikkude põhiõigused, millistega kergemeelselt mängida ei tohi. (O. K a s k, töer: Mispärast riigikaitse seadus anti siis?) Just Riigikorra kaitseseaduse arutamisel väitsimegi meie, et see seadus ei sobi nende põhimõtetele, mis püstitatud põhiseaduses. (A. S c h u l b a c h, töer: Härra Gustavson, mis Teie mõne aasta eest ise demokraatiast rääkisite?) Oleme seda siit kõnetoolilt härra Schulbach'ilt vähemalt kolm korda juba kuulnud, ja kuipalju ta sellest „Vaba Maas“ kirjutanud, seda teab ainult ta ise maa peal ja Jumal taevast. Meil ei läinud korda Riigikorra kaitseseadust parandada sel määral, nagu tarvilikuks pidasime. Aga mõned väikesemad parandused suutsime siiski läbi suruda. Lugupeetud Riigikogu liikmed, tuletage meelde, et valitsuse esialgses ettepanekus oli ette nähtud, et säärasel korral, kui teatud poliitilised organisatsioonid on suletud, siis kaotavad nende organisatsioonidega ühenduses olevate nimekirjade järgi Riigikogusse või omava-

litsuste esindusekogudesse valitud kandidaadid oma passiivse ja aktiivse valimisõiguse. Meil tuli üldkomisjonis palju vaeva näha, enne kui suutsime teha selgeks komisjoni enamuse, et tähendatud norm ettepanud kujul on põhiseaduse jäme rikumine, ja § 3. esialgse redaktsiooni asendada vähemalt praegusega, mis meid küll ei rahulda, aga siiski veidi viisakam.

Kuidas näeb siis välja see rkl. Kase poolt kiidetud parandatud demokraatia nägu? Seda illustreerivad kõige paremini teadaanded, mis toodud viimase Riigi Teataja lisas muudatuste kohta linnavolikogude koosseisudes. Võtkem kõigepealt Tallinna. Tallinna tööliste ja kõigi palgategenijate rühm on kaotanud 14 kohta, ja neist 14 kohast on läinud töölisesindusele ainult 4 — 1 üürnikkude ja tööliste rühmale ja 3 sotsialistliku partei rühmale. 10 ülejäänud kohta on aga jagatud kodanlikkude parteide vahel. Ma arvan, et mul ei tarvitse seletama hakata, kelle häältega likvideeritud rühm Tallinna linnavolikokku on valitud. Päril selge on, et ükski neist töölistest, kes hääletas Tallinna tööliste ja kõikide palgategenijate kandidaatide nimekirja poolt, ei oleks näiteks milgil tingimusel andnud oma häält Tallinna majanõukogu nimekirja kahele kandidaadile — härradele Uesson'ile ja Kadakale, kes nüüd volikokku kutsutud. Ma tahaksin näha säärast töolist, kes tuleks ja oma häälega toetaks rühma, kelle üheks suuremaks nõudmiseks Riigikogus on see, et Tallinnas tuleb üüriseadus hoopis kaotada. (A. Schulbach'i, töer vahelhüüe.) Härra Schulbach, kuigi meie ühtviisi väga paljudest poliitilistest küsimustest aru ei saa, niipalju peate aga Teiegi tööerakondlasena tunnustama, et üüriseadus Tallinnas praegu tarvilik on, ja et ei ole tööliste sõber see, kes nõuab üüriseaduse kaotamist. Aga teie näete, millise võllanalja on saatus mänginud Tallinna töölistele: nende häältega kõvendatakse üüriseaduse vastaste väerinda. (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Ega linnavolikogu ei otsusta mingit seadust.) Lugupeetud Kohtu- ja siseminister, ega Teie ometi veel niikaugele jõudnud pole, kui kindral-kuberner, et tahaksite üldse eitada linnavalitsuste õigust, avaldada oma seisukohti üüriseaduse kaotamise suhtes kas poolt või vastu. (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Meie oleme mõlemad redaktsiooni komisjonis töötanud ja teame, mis sõna „otsustamine“ tähendab.) Kuigi Teie, lugupeetud minister, väga ruttu kindral-kubeneri võimust olete läbi imbunud, niikaugale ei tohiks

isegi Teie siiski mitte minna. (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Ma ei uskunud, et Teie sõnu nii väänata oskate.)

Juhataja: Ma palun väljendustes ikka teatavatesse piiridesse jääda.

O. Gustavson (stp): Samuti on selge, et likvideeritud rühmade nimekirjade poolt hääletajad ei oleks andnud oma häält ei rahvaerakonna ega tööerakonna kandidaatide poolt.

Kui hullusti siin tööliste õigused kantatavad, see torkab eriti silma Pärnus, kus tööliste esindaja Saul volikogust välja on langenud ja asemele tulnud tööerakondlane härra Markson. Lugupeetud härra Kask teab, kes see härra Markson on. See härra on kõige suurema saeveski kaasomanik. (O. Kask, töer: Mis Teie räägite, ta on juhataja seal.) Minu teada mitte ainult saeveski juhataja, vaid ka aktsionär. Kuigi Teie, härra Kask, pead raputate, võin ma seda siiski kinnitada. (O. Kask, töer: Ta on Pärnu vabrikantide ühisuse esimees ja kaubandus-tööstuskoja liige.) Pärnu töölised saavad siis uue parandatud koosseisu järgi oma esindajaks Pärnu linnavolikogusse Pärnu vabrikantide ühisuse esimehe ja kaubandus-tööstuskoja liikme! Pealegi on Niidu saeveski tööliste seas sagedasti kaebusi ja nurinat kuulda halva ümberkäimise ja madalate palkade pärast. Nii siis, pilt on päris selge. Kohtu- ja siseminister oma korraldustega on teinud lihtsalt imet, ja see ime on hoobiks demokraatialle. Ja just see ongi, mis meid sunnib protestima, tõstma häält ja ütleva: kui tahetakse demokraatlikust korrast ja ta põhimõttest kinni pidada, siis ei tohiks ükski administratiiv-võim säärasel kombel ümber teha omavalitsuste esindusekogusid, mis valitud salasel, otsekoheselt j. n. e. hääletamisel. Säärased ümbertehtud esindusekogud ei ole enam rahva tahte õiged avaldajad, vaid nad on nende halvendatud väljaanded.

Lõpuks lubatagu mind teha veel paar märkust nende meetodite kohta, millistega võideldakse kommunistliku voolu vastu. Siin on kaks teed võimalikud: ühelt poolt surve ja teiselt poolt sisemine kasvatusetöö. Vahe selles seisabki, et kodanlus tunnustab selles võitluses ainult survet, uskudes, nagu oleks võimalik sel teel kommunistlikku liikumist Eestist üldse pühkida. Meie, sotsialistid, ei jaga seda kodanluse illusiooni.

Kui tuua teistest maadest näiteid, siis võiks nimetada eeskätt Saksamaad. Ei ole saladus, et Saksa kommunistid läinud aastal panid kõik mängu selleks, et siseminister nende partei sulgeks. Saksamaa kommunistid nägid suurt võitu selles, kui nende partei oleks sunnitud minema põranda alla. Mis see meile näitab? Aga seda, et kommunistliku liikumise põrandaalla surumine võib teatud tingimusel tähendada selle liikumise võitu.

Meie oleme sellele survemeetodile vastu seadnud tööliskonna sisemise kasvatuse, sisemise immuniseerimise kommunistliku hädaohu vastu. Selles töös oleme meie loomulikult kasutanud kõiki võimalikke vahendeid: poliitilist, ametiühislikku, kultuurilist, sportlikku j. n. e. liikumist tööliskonnas. Siin jään ma enne kui pärast, lugupeetud rkl. Vilms'i vastuväidetele vaatamata, seisukohale, et kodanlus seda sisemist võitlust ei ole soodustanud, vaid vastuksa — takistanud. Härra Vilms ütleb — mul on rõõmustav seda kuulda — et kehakultuuri sihtkapitalil ei olewat midagi tööliisspordi liikumise vastu. Kui see nii, siis, lugupeetud rkl. Vilms, millega seletada seda, et olete jätnud kodanlikule spordile tänavu sama suure toetuse kui mullu. (J. Vilms, tõer: Ei ole!) Ei ole? Kas siis spordibüroo saab tänavu vähem toetust, kui läinud aastal? ... samal ajal aga kärpinud tööliisspordi toetust üle 5%. Kehakultuuri sihtkapital, kes ütleb end väga soojalt suhtuvat tööliisspordi liikumisele, tõmbab 160 tuhandest maha mitte vähem kui 90 tuhat, ja kehakultuuri kapitali esimese julgeb veel tulla tõendama Riigikogu kõnetoolilt oma sooja suhtumist tööliisspordile. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n : Raha vähe!) Väga õige, härra minister, raha on vähe, aga seda vähest raha tuleb siis protsentuaalselt kärpida kõigil. Ei saa jätta ühele endist summat, samal ajal teisel aga tõmmata maha üle 50%. Arvan, see tõsiasi ei näita mitte kehakultuuri sihtkapitali sooja suhtumist tööliisspordile, vaid ta vaenulikkust viimasele.

Sama võib konstateerida töölisteatri suhtes. Vabariigi Valitsus on tänavu kevadel jälle kord kujukält näidanud, kuidas ta töölisteatri tööd hindab. Töölisteatrile ei olnud tänavu miskipärast kultuurikapitali summadest üldse toetust ette nähtud.

Lõpuks veel üks tunnistus, kui soojalt kodanlus suhtub just neile organisatsioonidele, kelle aadressil nii väga nüüd kurjustatakse. Teil on, lugupeetud Riigikogu

liikmed, kõigil meeles, kuidas viimase terroristliku teo puhul eriti „Päevaleht“ tasakaalu kaotas, samuti „Vaba Maa“. Oma tasakaalutuses läksid nad isegi niikaugemale, et kindral Unt'i tapmise põhjusi otsiti sotsialistide taktikas.

Ütlesin eelmisel koosolekul, et „Vaba Maa“ nii Riigikogu eelmistel valimistel kui ka maavolikogude valimiste puhul tegi kõik selleks, et sotsialiste mustata ning neid samu rühmitusi, kes suletud, hästi soodsas valguses näidata.

Nad ise olid need, kes tuult külvasid, aga nüüd tahavad tormi tagajärjed sotsialistide arvele kirjutada. Kui meie häälkandja sellest kirjutab, siis mindi väga kurjaks.

Lubatagu nüüd käesoleval korral tsiteerida, mida kirjutab „Päevaleht“ valimiste ajal 12. mail läinud aastal pealkirja all „Valimiste prognoos. Kes võidab, kes kaotab?“

Sotsialistid, need päris-sotsialistid — Rei ja Martna mehed — peaksid tõenäoliselt kaotama. Kaotavad nad oma pahempoolsetele vendadele. Tööline hakkab aegamööda võõrduma sotsialistidest ja oma poolehoidu avaldama poolkommunistidele, kes talle rohkem lubavad. Sotsialistide poolehoidjateks jäävad edasi vaid igasugused käremeelsed „ilutsejad“, tillukesed tegelasekesed, tuuletallajad j. n. e.“ (Keskelt: Väga õige väljenduse leidsid!) Lugupeetud rkl. härra Kask kinnitab, et ta selle hinnangu täiesti omaks võtab. Aga, lugupeetud härrad, kui teie „Päevalehe“ seisukohad heaks kiidate, missuguse õigusega tulete teie siis nüüd pookima samu kommuniste, keda te ise valida soovitasite.

Ma tähendasin juba, et säarane mäng on kaheotsaga mäng. Ma ei usu, et teie ise sellele kaheotsaga mängule lõpu teeksite. Lõpu teeb sellele töölisklass.

6. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretäri teise abi O. Gustavson'i ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek homme, 23. mail, kell 17. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 61, lisa nr. 5.)

7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele linnavolikogude Eesti tööliste partei j. n. e. rühmade likvideerimise kohta. (Punkt 5. järg.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Vilms on püstitanud

terve rea uusi tähiseid, mida ta ise hiljem tunnistanud ekslikkudeks. Ta on täna siit kõnetoolilt põhjendanud seda, mispärast kodanlikud parteid, eesotsas tööerakonnaga, peavad võitlema töölisliikumise ja sotsialistliku liikumise vastu kommunistide toetamisega. Ka seekord ei läinud rkl. Vilms'il see põhjendus korda. Rkl. Vilms püüdis välja astuda Riigikogu liikme raamidest ja kõnelda ühe teise organisatsiooni nimel, nimelt kehakultuuri sihtkapitali nimel, tarvitades alatasa sõna „meie“. Kas rkl. Vilms'il olid täisvolitused selleks, ja kas tema väljaastumine sündis kehakultuuri sihtkapitali juhatuse otsusel, seda ma ei tea. Kui see nii on, nagu rkl. Vilms'i väljaastumisest järeldada võib, siis võib öelda, et sihtkapitali juhatusel ei ole õigust sääraseks esinemiseks, millega toime tuli tema esimees siin kohal. (J. Vilms, tões: Teie ei ole kohtumõistja.) Mina olen samuti kohtumõistja kui Teie, Teil ei ole meelevalda minult võtta kohtumõistmise õigust. Teie võite juhatuse liige olla täna, aga homme võibolla ei ole, või võite homme olla, aga aasta pärast ei ole. Igal juhatuse liikmel peab niipalju taktitunnet olema, et ta teab, kuidas üles astuda organisatsiooni nimel, kes peab erapooletu olema ja kes teotseb Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse alusel. Sihtkapital, kui ta oma juhatuse liikmele säärased volitused andnud, püüab ise oma tegevust asetada klassivõitluse pinnale, ta püüab ise sinna asuda, kui ta hakkab talitama oma tööerakondliku esimehe Vilms'i nootide järgi.

Rkl. Vilms ütleb, et ei ole pahaks panna, kui töölisklassil oma parteid, oma kultuuriettevõtted on, kuid need ei tohi astuda klassivõitluse pinnale. Ei ole pahaks pandud, ei saa pahaks panna, ja ei lähe keegi kunagi rkl. Vilms'ilt, ega kehakultuuri sihtkapitalilt, ega ka üheltki teiselt väikekodanlaselt küsima, kas nad pahaks panevad seda või ei pane. Töölisklassi organisatsioonid ja kultuurilised ettevõtted ei edene kellegi armust, ei Teie ega kellegi teie teise armust.

J u h a t a j a : Rkl. Johanson, ma juhin Teie tähelepanu sellele, et rkl. Vilms'i kõne puhul tähendati, et see ei vasta arupärimisele. Teen Teile märkuse ja palun jääda päevakorra juurde.

L. J o h a n s o n (s t p): Päevakorras seisab praegu muu seas küsimus, et üks osa kodanlike poliitilisi tegelasi ja organisatsioone edendavad kommunistlikku liikumist,

mida ise hiljem siis likvideerivad, et seega saada oma esindustele siin või seal esindusekogudes tuge juurde. Ja kui ma neist põhjustest, miks nad seda teevad, siin kõnelen, ja kui ma vastan rkl. Vilms'ile, keda ei takistatud, vaid lubati kõnelda, siis kõnelen mina päevakorrast. Kui vaatame töölisliikumist ja organisatsioone, kus üks osa ka on kommunistlikku liikumist, siis ei sünni see liikumine heast või halvast taktist, vaid ajalooline areng on seal teguriks. Seda takistada ei saa ei rkl. Vilms, ega keegi teine, võidelda selle vastu võib, kuigi tagajärjetult, ja seda teeb ka J. Vilms, aluseks võttes „Rahva Sõna“ kirjutusi ja katsudes unustada vahet „Rahva Sõna“ ja üksikute organisatsioonide vahel. Rkl. Vilms on selle juures tüübiline väikekodanliku klassi esindaja. Ta talituseviis on tingitud vanast iganenud ideoloogiast ja mõtlemisviisist, mis omane sellele kihile. Esines rkl. Vilms kui kõige sallimatam väikekodanliku kihi, ma ütleksin isegi, fanaatiline kaitsja. Rkl. Vilms on kodanliku kihi huvide esindaja, kui ta ütleb, et pole vahet kodanliku ja tööliste sportliku liikumise vahel... (J. Vilms, tões: On vahe, ja suur vahe.) On vahe, seda vahet näeb rkl. Vilms ise. Üks osa on säärane, mida ta pooldab ja kaitseb, teise vastu võitleb ta vastavalt oma kitsastele kihihuvidele. Kuigi üldise kultuuri tõusu nimel ei saaks olla selle vastu ja peaks olema töölissettevõtete ja organisatsioonide poolt, Teie võitlete selle vastu, kuigi see võitlus on ühtlasi ka võitluseks rahva kultuuritasapinna vastu. Te võitlete selle vastu, välja minnes oma kihi seisukohalt, mis näitab, et Teie ei taha tunnustada töölisklassi elulisi huve. Seega olete kõige fanaatilisem klassivahe tegija. Rkl. Vilms püüab oma autoriteeti selleks kasutada, et viia parteipoliitikat sihtkapitali valitsusse; kes peaks oma otsuseid tegema vastavalt neile tarvidustele, mis tööliisspordi liikumisel ja teistel organisatsioonidel, vastavalt elulistele tarvidustele. Sihtkapital ja selle esimees peaksid võtma aluseks, millest välja minnes nad küsimusi otsustavad, puhtkehakultuurilisi tarvidusi, ja sellelt seisukohalt otsustama, aga mitte parteipoliitikat viima niisugustesse asutustesse. Kui seda tehakse, tuuakse kahju üldasjale. Siin peaks ütlema, jätke sihtkapitali valitsusest parteipoliitika! Parteipoliitika sinna viimiseks ei ole teil õigust. See on ka parteipoliitiline nähe, kui teie katsute anda teatud värvi tööliisspordi liikumisele. Niisuguseid parteipoliitilisi võtteid ei pea ma võimalikuks. Kui seda tegema hakatakse, siis on see täiesti lubamatu.

Härna Vilms on isegi nii kihihuvilik, et ta leiab, et töölisklassil ei tarvitse olla oma haigemaju. Kui meie aga vaatame teisi riike, siis näeme, et pea kõigis kultuuririikides on töölisklassil omad haigemajad. Kui vaatame naaberriiki Lätit, kelle ajalooline areng kõrvuti käinud Eesti arenguga, siis leiame ka seal töölisklassil olema oma haigemajad, oma sanatooriumid ja raviasutused, mida meil Eestis ei ole. Siin aga tahate teie isegi Riigikogu kõnetooli kasutada selleks, et näidata, et töölisklassil ei ole tarvis oma haigemaju, sanatooriume ja raviasutusi. Selle üle, kas haigusekindlustus on tarvilik oma organisatsiooniga, võivad vaielda ainult Danzigi üksikud napakad arstid. Igalpool mujal peetakse seda tarvilikuks, ja ka Eesti arstkond, nimelt tiisikuse vastu võitlemise selts oma tiisikuse vastu võitlemise kavas on tunnustanud, et üksikud organisatsioonid peaksid ellu kutsuma vastavad sanatooriumid. Kui seda on püütud teisiti seletada, siis on eksitud ja valesti tõlgitsetud seda, mis mustana valgel. On öidud, et erilistel organisatsioonidel peaks olema võimalus asutada oma sanatooriume. Nende organisatsioonide hulka kuulub ka haigekassa. Selle vastu mujal ei vaielda, vaid luuakse võimalusi neile organisatsioonidele oma arstimisasutuste ellukutsumiseks. Meil ei taheta seda tunnustada. Ainult äärmine väikekoodanlik arusaamatus võib eitada kõike seda, mis juba mitte ainult aastaid, vaid aastakümneid mujal töölisliikumises ja kultuurilises liikumises tehtud, ning mida tänapäev tunnustavad ka sealsed riigimehed ja avaliku elu tegelased. Ainult äärmine väikekoodanlik arusaamatus, mis meie virilates oludes võimalik, võib tänapäev selle vastu võitlema hakata. See on aga kitsa kihi huviline ja ühtlasi kitsarinnaline arusaamine.

Siin heideti ette muu seas ka koalitsiooni maavalitsustes põllumeeste kogude ja sotsialistide vahel, kuid mis tähtsus sellel on praeguse küsimuse käsitlemisel? Ei mingit. On loodud maavalitsustes koalitsioon nii, nagu võimalik olnud, on koalitsioone, kus põllumehed käsikäes tööerakonnaga ja koonduslastega, — nagu tingitud kohapealsetest oludest. Neid siin käsitlema hakata, kui on teised asjad päevakorras, on ebakohane. Aga siin võiks niipalju öelda: miks peaksid sotsialistid suure rahvaosa esindajana kõrvale jääma oma valitsustest ja oma kohad andma mõnele keskerakonnale, kes täna toetab kommuniste, homme võitleb nende vastu ja likvideerib neid, et kohti endale saada. Mõ-

nele keskerakonnale, kes talitavad täna nii ja homme teisiti ja kes isegi sellega hooplevad, et nad on nagu kaaluksed, nagu kellapendel, mis tiksub siia- ja sinna-poole, ilma et oleks kindlat sihtjoont ja programmi, ilma et oleks klassi, kellele ennast toetada. Klassid ei ole kellegi välja mõeldud. (J. Vilms, tões: See on ehk partei, kes ei toeta klassi.) See on tööerakonna kihipartei. (V a h e l h ü e: Riigipartei!) Riigipartei! Teie olete niikaugele oma klassitamisega läinud, et tahate ühest osast ametnikkudest teha teatud klassi. Sotsialistide seljataga on klass, keda eraldanud on teistest sotsiaalsed olud ja majanduseelu, nõndanimetatud proletariaat. Aga kuidas nimetatakse seda klassi, kes Teie seljataga on? Sel pole nime. Teie ei saa kaotada proletariaati; niikaua kui proletariaat olemas, on tal ka huvid. Nad on seotud ta eluga, elu alalhoiuga.

Ja seal ongi see klassipolitika! Teisel pool on niinimetatud jõukas kiht, kelle ilmavaade on suurel määral tingitud ta majanduslikust seisukorrast, samuti nagu proletariaadi ilmavaatele on kahtlemata mõju avaldanud tema sotsiaalne ja majanduslik seisukord. Kaotage proletariaat, ma ütlen, meie oleme esimesed, kes teil kätt suruvad. Aga ärge nii kaotage, et nad pannakse seina äärde või lastakse nälga surra. Ei saa suurt rahvahulka kaotada, vaid olud tulevad muuta, ja eluliste huvide kohaselt on koostatud program, eeskava, mille teostamiseks töölisklass võitleb. Aga teil on kihipartei, kellel ei ole ideoloogilist, kui ka sotsiaalset kindlat alust, vaid võetakse siit ja võetakse sealt.

J u h a t a j a: Rkl. Johanson, palun Teid päevakorra juurde jääda.

L. J o h a n s o n (stp): Et meie oleksime pidanud maavalitsustes jätma kohad tööerakondlastele ja teistele, nii suurt ohvimeelsust meil ei ole. Meie halemeelsust võime tunda, aga säärast halemeelsust ärge meilt nõudke.

Rkl. Vilms kõneleb sellest, nagu tahtaks seda küsimust Riigikogusse tuues nüüd kommunistlike valijate häält püüda. Aga sealsamas kurjustab rkl. Vilms selle üle, miks sotsialistid olevat „Rahva Sõnas“ ja mujal välja astunud selle vastu, et töölissportlased Nõukogude Venega võistlevad. Kus on siis järjekindlus? Kui keegi häält püüab, siis olete teie, kes kommunistlike valijate häält püüda katsute. Teie püüate näidata, et vaadake, seal

on sotsialistid, kes ei taha kommunistidega võistelda, aga meie oleme need „erapooletud“, kes oleksime valmis võistlema, süvendama vahekorda ja seda kultuuritaimet Venest siia ja sinna istutama. Kui teie etteheiteid teete, et meie kommunistlikkude valijate hääli püüame, siis olete teie ise selle vastu kõnelenud ja näidanud, et meie seda teinud ei ole. Meil on oma sihtjooned ja alused, mille järgi oleme talitanud, nii nagu meie arusaamise järgi riigi ja meie rahva arenemise ja töölisklassi huvid seda nõuavad. Teie olete nüüd õieti näidanud, kuhu see kirves on maetud. Meil ei ole karvis hääli püüda ega püüda niisuguste võtetega. On kindel alus tööliste liikumisel, tööliste sportlikul liikumisel, kindel suund ja eeskava.

Seda võitlust töölisliikumise ja -kultuurilise liikumise ning kehakasvatuse kultuuri liikumise vastu, seda võite teie jätkata, kuid varem või hiljem tulete ikka selle vana Saalomoni tarkuse juurde, et teie katsed töölistekultuurilist liikumist takistada, neile raskusi ette veeretades, on tühi töö ja vaimu närimine. Elu läheb oma rada, ja elu võidab kõik need raskused, mis teie ja teised teie mõtteosalised töölisliikumisele ette veeretavad, sest siin on mõjumad ja tõukejõuks sootu teistsugused tegurid, kui mõne üksiku inimese arusaamatus, vaenulikkus, hästi või halvasti suhtumine.

H. Martinson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arust on vastused praegusele arupärimisele kogunisti teise ulatuse võtnud, kui see arupärimises mõeldud oli. Lugupeetud Kohtu- ja siseminister seletas oma vastuses kõigepealt seda, mis pärast Eesti tööliste partei on suletud, kuna selle kohta keegi pole veel aru pärinud. Teine vastuvaidleja rkl. härra Vilms... (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: See ei ole täpne...) Lõpuks väikeses osas puudutasite volikogude esinduserühmi. Suurem osa vastusest oli pühendatud partei sulgemise põhjustele ja ei võt öelda, olid ka õige ajalikud põhjused selleks ette toodud.

Rkl. härra Vilms arvas heaks sotsialistidele kallale tungida kultuuriliste asutuste kaudu, ja nähtavasti kõige suuremaks pinnaks sealjuures paistis olema „Töölisteater“. Ma saan aru sellest, mis pärast see nii on. Nende poolt püüti näidata, et sotsialistid kaitsevad praegu oma arupärimist nende tööliste omavalitsuse esindusekogude rühma likvideerimise asjus seepärast, et nad tahavad kommunistide hääli püüda. Et

sega kord juba puudutatud, siis lubatagu mulle veidi peatuda selle häältepüüdmise juures, mis seal talus väga selgel kujul nähtavale tulnud, just „Töölisteatri“ toetuse andmise lubadust abinõuna tarvitades. Mul on teada, et ka Vaksali puiesteel asutati mõni aeg tagasi tööliste teater, isegi registreeritud põhikirjaga. Nende mõlema tööliste teatri nimetustel seisab vahe ainult kahes tähes, üks on „Töölisteater“, teine „Tööliste teater“. Seda „Tööliste teatrit“ on maal ringi sõites tihti peale eksikombel „Töölisteatriks“ peetud. „Tööliste teatri“ juhtivat jõudu, seda, kes Vaksali puiesteel omal ajal teotses, tunnen. Ta tuli enne linnavalimisi minu juurde ja ütles: „Nüüd olen ma kindlale arusaamisele jõudnud, et tööerakond on kõige parem tööliste kasude kaitsja“. (N a e r keskel.) Ta tulnud just ühe tööerakonna tegelase juurest, kes lubanud edaspidi vastavaid asutusi mõjutada, et esimene „Töölisteater“ enam senises suuruses toetust ei saaks, vaid sellest toetusest ka teisele, nimelt Vaksali puiesteel asuvale „Tööliste teatritele“ määratakse. (V a h e l h ü ü e keskest.) Kas see lugu peetud rkl. Vilms oli, seda ma ei taha öelda. (O. K a s k, tões: Palume nimed!) Milleks neid nimetada, teie teate neid ise paremini, mina nimede vastu huvi ei tundnud. (O. K a s k, tões: See on ju kõige tähtsam, nimesid küsida!) Kõigist härra Vilmsi teotsemistest „Töölisteatri“ suhtes on näha, et selle lubaduse täitmisele on püütud asuda. Võtame näiteks kas või eileõhtuse Tallinna linnavolikogu koosoleku, kus selgesti ilmsiks tuli, et kogu tööerakonna teotsemine oli sihitud „Töölisteatrile“ toetuse andmise vastu, muidugi vist põhjusel, et antud lubaduste järele seda üle viia teisele teatritele. Kas see pole hääle püüdmine? Ja kelle poolt? „Tööliste teatri“ tegelane tähendaski mulle omal ajal, et tema ikka ja alati ainult tööerakonna poolt hääletab. Ütlesin vist juba esimesel korral, et õieti ei saaks kahtlust tõusta nende teadete kohta, mida härra Kohtu- ja siseminister Riigikogus ette tõi Eesti tööliste partei soojade suhete üle põrandaaluste kommunistidega, aga see ei tõenda veel, et ka volikogude rühmad samasugused süüdlased on. Ütlesin juba sel korral, et kui oleks tahetud järjekindel olla, oleks võidud partei liikmeid volikogust tagandada, see oleks veel mõistetav olnud. Minu teada oli Tallinna linnavolikogu tööliste rühmas suur hulk neid, kes sugugi Eesti tööliste partei liikmed ei olnud. Sellele vastates teatas härra Kohtu- ja siseminister, et Tallinna linnavolikogu tööliste

poolt valitud ja praegu likvideeritud rühma 14 liikme hulgast olevat vähemalt 10 isikut Eesti tööliste partei liikmed olnud. Minu teada aga ei vastanud see tõele, kuulasin täpsemalt järele ja veel eile õhtul sain teada, et nende 14 voliniku hulgast on kõigest 6 inimest Eesti tööliste partei liikmed olnud, kuna 8 väljaspool parteid seisnud. Imelikul kombel ei ole isegi 4 esimest kandidaati Eesti tööliste partei liikmed, vaid koguni väljaspoolt parteid nimekirja võetud. Üks on omalajal küll Eesti tööliste partei nimekirjas olnud, aga liikmemaksu mitte maksmise pärast juba ammu oma liikmeõigused kaotanud. Võibolla on nii mõnigi ennast omalajal partei liikmeks üles andnud või mõni tuttav on tema partei liikme kandidaadiks üles seadnud, aga liikme õigusi pole ta omandanud, sest ta pole oma liikmemaksu maksnud.

Härra Kohtu- ja siseminister ütles küll, et tema andmed nende volinikkude parteisse kuulumise kohta olevat täpsed, sest tema võtnud need sellesama rühmituse valimise-eelsest üleskutsest. Kui õige seegi on, seda ma ei tea, sest minul ei ole praegu seda üleskutset käepärast, kuid arvan, et kõige vähem võib uskumist kinkida niisugusele valimisüleskutsele. On ju üldiselt teada, et tööerakonna valimise-eelsetes üleskutsetes on õige ohtralt valet, ja säärast üleskutset ametliku tõendusena võtta ei tohiks küll kellelgi meelde tulla.

Siis on veel Kohtu- ja siseministri poolt ette toodud, et Tallinna linnavolikogus olev tööliste rühm olevat olnud kommunistliku partei maskeeritud esindus ja olevat kogu aja põrandaaluse kommunistliku partei juhtnõõride järgi talitanud. Kõigile inimestele peaks teada olema, neile muidugi, kes vähegi Tallinna linnavolikogu tegevust ning selle rühma ülesastumist Tallinna linnavolikogus jälginud, et see volikogu rühm kommunistlike juhtnõõride järgi ei talitanud. On ju teada, et esialgu linnavalitsuse moodustamise eel püüti teatavat mõju avaldada selleks, et nad kommunistide juhtnõõride järgi käiksid, püüti isegi niisuguseid nõudmisi üles seada, mis teistele rühmadele tingimata vastuvõetamatud oleksid, just nii nagu põrandaalt ette kirjutati. Aga nagu nende hilisem tegevus näitas, oli võitnud see pool, kes põrandaaluste juhtnõõride järgi käia ei tahtnud: otsustatud linnavalitsuse moodustamisest osa võtta ja seati oma kandidaatki selleks üles. On vist seegi teada, missuguse peapesu nad selle eest põrandaalustelt said. Nende häälkandjas nimetati neid linnavolikogu juh-

tivamaid jõude Veiss'i ja Kirikal'i kambaks, kes tahtvat linnapirukat näsima minna. Ühesõnaga, ei jäetud neile tervet karvagi pähe, kui nii öelda võib. Kui ühele rühmale püütakse peale suruda põrandaaluste kommunistide tegevusest osa võtta, või selle juhtnõõride järgi käia, see aga seda ei tee, siis ei ole ometi see süüdlane, kellele säärane ettepanek tehtud, vaid ikka ja ainult ettepaneku tegija. Minu teada ei ole Tallinna linnavolikogu tööliste rühm kuidagi moodi, ei sõna ega teoga näidanud, et tema püüab põrandaaluste kommunistide juhtnõõride järgi käia, ja seepärast leian mina täiesti põhjendamata olema nende esindusekogude likvideerimise. Kogu see jant näib sinnapoole sihtima, et mõnel pool tarvidus oli endale nende tööliste arvel kohti juurde saada, ja seega langeb see häältepuudmise etteheide, mis tööerakondlike tegelaste poolt sotsialistide kaela püüti veeretada, nende eneste kaela tagasi.

O. K a s k (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Auväärt sotsialistlikud eelkõnelejad on seda küsimust, mis praegu päevakorras on, uuesti väga pikalt käsitletud, ja on kahju, kui meie täna ei saaks seda küsimust lõpetada. Püüan seepärast paar ääremärkust teha ja mõned minutid tähelepanu paluda.

Siin tuuakse uusi asju ette selle küsimuse juures. (P a h e m a l t p o o l t: Kes alustas, kas mitte härra Vilms?) Härrad sotsialistid, teie tegite läinud koosolekul seda, tööte kõiksuguseid küsimusi juurde. Siin on üks väide, mida püüti ette tuua, et tööerakond on tahtnud tööliste partei sulgeda, et seega endale kohti juurde saada. Katsutakse kaotada seda halba muljet ja mõju, mis sotsialistide aktsiooni puhul tekkinud seltskonnas. (A. R e i, stp: Kuulake, mis välismaal inimesed räägivad!) On arusaamatu katse varjata neid mõtteid, et valijad peaksid tulevikus hääletama sotsialistide poolt. Mina ei tee seega sugugi etteheiteid — parteilisest küljest on see ju arusaadav. (O. G u s t a v s o n, stp: Mis, mis?) Teie tööte ju niisuguseid seletusi ette. Mina ei taha seda jälle korrata. Valimisseaduse järgi tuli Pärnu volikogus tööerakonda üks liige juurde, ja ma olen kindel, et härra minister ei teadnud seda, ja ka meie ei teadnud, kes koha saab. (V a h e l h ü ü d e d pahemalt poolt.) Jagajaks oli 247, kui aga oleks 246, siis oleks see kasuks sotsialistidele. Siin on valimisseadusega tegemist. Pärnu linnavolikogus on 45% tööerakondlasi, ja ei ole sugugi tähtis,

kas saab tööerakond ühe liikme juurde või ei. Meie Pärnus ei anna sellele nii suurt tähtsust. Pärnu linnavalitsuses on ka Teie esindaja, väga lugupeetud tegelane, kellega on hea töötada. (A. Schulbach'i töer vahelhüüe.) Härra Gustavson oli ka Pärnu linnavolikogus. Tegelikus töös ei võeta arvesse politikat, vaid seda, kuidas töötatakse. Seal saab töötada, aga siin otsitakse poliitilisi motiive. Ja nii on kõik teie väited täitsa ebaõiged.

Pärnus töölisparteis oli rkl. Käär, see näitab, mis värving on sellel parteil. (O. Gustavson, stp: Aga Saul?) Saul tuli kolmandana. Nii näete, missuguse erakonnaga tegemist, kust pärit Käär, kes praegu on nähtavasti üks kommunist Veneemaal ja kes seadis kokku neid nimekirju.

Kui härra Gustavson toob suure suuga ette, et kus on demokraatia j. n. e., siis peab küsima, kas demokraatia ei nõua siis korda ja kaitset. Igatahes kui on olemas riigivastane töö ja riigi õõnestamine, siis nõuab see demokraatialt valju kätt. (Vahelhüüded.) Ma ei taha enam ette tuua... (Hulgalised vahelhüüded pahemalt poolt.)

Juhataja: Lugupeetud Riigikogu liikmed Eesti sotsialistlikust tööliste parteist, kõneleja aeg on piiratud.

O. Kask (töer): Mul oleks juhus kaugemale minna ja tuua ette ideoloogiat, kuid ma ei taha seda. Mispärast? Seepärast, et tõepoolest peab ütlema, mis vahe on ideoloogiliselt sotsialisti ja kommunisti vahel? Mõlemil usuks marksism ja klassivõitlus. Ainult kommunistid teostavad revolutsioonilist sotsialismi tegudega ja sotsialistid sõnadega. (Hulgalised vahelhüüded.) Süüdistada, et meie ei toeta töölissporti, on armetu väljendus. Kui toetust on antud, siis on antud tervele reale spordi organisatsioonidele liikmete arvu järgi. Muu seas Pärnus näidati sotsialistide poolt, kuidas nad kommunistide käest haledasti peksa said. Nad tahtsid isegi Moskva sõita ja näidata, kuidas neid seal kommunistide poolt uuesti pekstakse. (Hulgalised vahelhüüded. — A. Sirro, stp: Eks Teil olnud heameel siis?) Oli väga lõbus asi. (Vahelhüüded.) Auväärt Riigikogu liikmed, ma võin veelgi edasi rääkida.

Juhataja: Riigikogu liikmed, ma palun kõnelejat mitte segada, ta kõne aeg on piiratud.

O. Kask (stp): Kohalekutsutud Nishni-Novgorodi meeskond lõi seal umbes 10 või 12:0 sotsialistide kahjuks. Teie üks liideritest, Pärnu maavalitsuse liige härra Unt rääkis mulle seda. (Hulgalised vahelhüüded.) Ma ütlesin, et töölised heameelega teevad sporti ja ei tee sugugi vahet, kas löövad kodanlikku või sotsialistlikku palli, ja kui muravad jalaluu ja lähevad seda siis arstima kas kodanlikku või sotsialistlikku ravilasse — see on neile täiesti ükskõik. Mis jaoks on meil riiklikud, omavalitsuste ja ülikooli haigemajad, seal arstitakse vist ainult kodanlikke haigusi! (M. Martna, stp: Tark väide!) Teie tarkadele väidetele pean püüdma ka väarikalt vastata. Ma katsun seda teha rahulikult, ei lähe nii ägedaks ega vihaseks, nagu siin härra Gustavson. (Pahemalt poolt: Mispärast on need mujal ellu kutsutud? M. Martna, stp: Kui Teie Brüsseli lähete, siis leiata seal, et ülikooli kliinikus kõik palatid, peale mõne üksiku, on töölisorganisatsiooni käes ja töölisorganisatsiooni valitseda.) Kas meil praegu haigemajades, mis meil olemas, töölisi ei arstita, kas nad ei tarvita sealt arstiabi? (O. Gustavson, stp: Tiisikuse sanatooriumid on niivõrt kallid, et tööline ei jõua ennast seal arstida.) Töölise saadavad sinna omavalitsused ja hoolekande osakond, ja seltsid aitavad. Neid juhtumisi on tegelikus elus väga palju. Kui inimene on haige, siis olgu kes tahes hoolekande osakonna juhataja, kas sotsialist või mõni teine, katsutakse teha mis iganes võimalik. (O. Gustavson, stp: Suur osa tiisikusehaigeid sureb seepärast, et nad ei saa arstiabi.) Kuid siin ei ole abi ka tööliste ravilast. — Kuid sellel ei ole asjaga ühist.

Siin räägiti ideoloogiast, neil on ideoloogiat, ja missugune see tööerakonnal olevat. (Vahelhüüe.) Erakond, kes ajab riiklikku politikat, kus elus on tarvis seadusi anda, ei taha raisata aega absurdini minevate arupärimistega. (Vahelhüüe.) Tööerakonnal on kindel alus ja temas sotsiaalselt mõtlevad vabameelsed inimesed. (Vahelhüüe.) Meil on riiklik sotsialism programm. Meie teie revolutsioonilist sotsialismi ei usu, vaid teame, et see on üks sõnademäng, ja kui seda laiematele kihtidele selgeks teha, siis ei hääleta seal töölised oma enamuses sotsialistidele. Teie olete katsunud näiteks Pärnus järjekindlalt tööerakonda kõigutada, aga kõigil valimistel on see ebaõnnestunud. (Vahelhüüe.) Meie hindame tegelasi ja ei aja kohapeal omavalitsustes parteipolitikat.

Ma arvan, et oleks soovitav see küsimus täna likvideerida, kuna asi on päris selge, ja ka arupärinine, mis on täiesti põhjendamatu ja asjata esitatud, tuleks likvideerida.

J. Vilms (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha palju aega viita, vaid võtan sõna faktiliste märkuste laadi seletuste näol. Kõigepealt härra Johanson, kui ta algas, võttis oma kõnele vanad noodid peale, mida ta alati minu vastu on tarvitanud, kuid ta unustab, et vanad noodid, nagu iga vana grammofoni noot, mida palju tarvitatud, palju huvi ei paku ja kähisevad. Samuti näitab see, et midagi uut ei olnud öelda. (L. Johanson, stp: Aga ma läksin uutele nootidele üle.)

Peale selle nõuab rkl. Johanson tihti-peale minult, kas mul volitusi rääkimiseks on j.n.e., kuid sealjuures ei esita ta kunagi oma volitusi, kas tal neid partei või rühma poolt on või ei ole, nii et siin on kaks mõõdupuud härra Johanson'i poolt. (L. Johanson, stp: Ma kõnelesin kui Riigikogu liige, Teie kui sihtkapitali esimees.) Kui sihtkapitali valitsuse esimees, olen siit vastates tõesti sihtkapitali valitsuse nimel öelnud, et meie oleme katsunud olla ühendav keskkoh, kes ühendab kõiki kehakultuuri alasid, nagu karskuseliit, kaitseliit, töölispordiliit j.n.e. Meie kui-riiklikkude rahadega opereeriva asutuse kohus on, vaadata selle järele, et need rahasid ei tarvitataks mingite äärmuste arendamiseks, mis, nagu ma eelmise sõnavõtmise puhul tähendasin, on olnud. Kui tõesti selle tendentsi juurde üle läheme ja mitte ei paljasta ega arvusta äärmusi, siis võime ju sinna jõuda, kus võibolla kujunevad suured töölisterid meil j.n.e., ilma et tohiks üldse midagi öelda. (L. Johanson, stp: Ega paljastamine alati süüdistus ei ole.) Kogu seda materjali töölisteri asjas ei saanud ma täielikult ette kanda. (H. Martinson, stp: Teie ei tea seda materjali.) Tean väga hästi. (Vahelhüüed pahemalt poolt.) Teie ei tea, mis ta enne oli.

Minul on see usk, tehke, mis tahate, et selle klassivõitlusega olete teie ise just kaudselt süüdi, et töölise partei suleti. Klassivõitlusega loote niisuguse õhkkonna, et kõik on halb, aga ometi valitsus ja valitsevad ringkonnad, ka Teie, sotsialistid, ise, midagi teha ei saa ega tee. Lihtsal töölisel jääb niisugune mulje, et ei jää muud üle, kui hakka olukorra parandamiseks üle teotsema ja osa sotsialistliku klassivõitluse alusel seisvaid inimesi lähebki kommunistideks. Asi läheb niikaugele, et

partei suleti, ja teie ise olete moraalselt vastutavad selle eest.

Mis puutub haigemajadesse, siis ei rääkinud mina selle vastu, et ei tohiks olla üldse töölistel haigemaja, vaid olin selle sotsialistliku klassi haigemaja vastu, nagu rkl. Johanson seda kujutleb. Härra Johanson arvab, et töölistel pidavat tingimata olema oma haigemajad. On olemas praegusel ajal arstimisviise, kus haigeid arstitakse suggestiooniga ja neisse kasvatatakse usku, et haigus läheb üle, saab terveks j. n. e. Võibolla, et klassihaigemajas mängitakse internatsionaali, peetakse kõnesid, ja võibolla on see üks parematest arstimisvõimalustest. Mina igatahes ei usu aga niisugustesse arstimismeetoditesse praeguse arstiteaduse andmete järgi.

Mis puutub sellesse, et meil on vähe haigemaju ja tarvis juurde ehitada, siis pean tähendama, et meil ei ole põhjust uusi haigemaju ehitada. Tallinnas on 5 suurt haigemaja. (J. Piiskar, stp: Haigemajad on nii täis, et isegi koridorid on täis.) Sõjaväe haigemaja Tallinnas on nii suur, et seal on palju vabu kohti, ja võetakse erahaigeid sisse.

Mis puutub sanatooriumidesse, siis praegu ei tarvitseks uusi sanatooriume enam asutada, samuti kui uusi haigemaju. (Vahelhüüed pahemalt poolt.) Mina leiän, et meie võime uute haigemajade asutamise asemele teatavaid haigemaju laiendada. See tuleb odavam. Röntgeni kabinetid j. m. maksavad palju. Kui teie tahate uusi haigemaju avada, siis see on samasugune laiutamise nähtus nagu majanduslikul alal, kus vabrik asutatakse vabriku järele tihti ilma plaanita majandusliku tasuvuse mõttes. Sellest seisukohast mina räägin. Nii ei ole ma selle vastu, et üldse ei võiks töölistel haigemaja olla, aga meie oludes ei saa, sest meie ei ole Brüssel ega Saksa-maa, kus riigis kümned ja sajad miljonid inimesi. Selles seisab asi.

Mis puutub härra Martinson'i vastuvaidlusele, et sotsialistid kommunistide häält ei hangi, siis ei vaieldud ta selle vastu, vaid tõendas, et teised tegevat seda ka. Nii ta tõendas ise seda väidet, et praeguse arupärimise puhul nad on kommunistide häält püüdnud.

Ma olen kehakultuuri sihtkapitali valitsuses seisukohal, et riiklikkude rahadega peab ajama erapooletut politikat, ja ütlen, et härra Johanson ei saa radikaalset ilma-vaadet kaotada, kuigi ta seda tahaks. Teie rühmakaaslane härra Oinas on siit kõnetoolilt öelnud, et radikaalne erakond on tarvilik ja tähtis. Ma tunnustan seda ja olen

püüdnud kehakultuuri sihtkapitali valitsuses teha kõik, et ka töölisklass saaks kehakultuuriliselt areneda.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.03 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).